

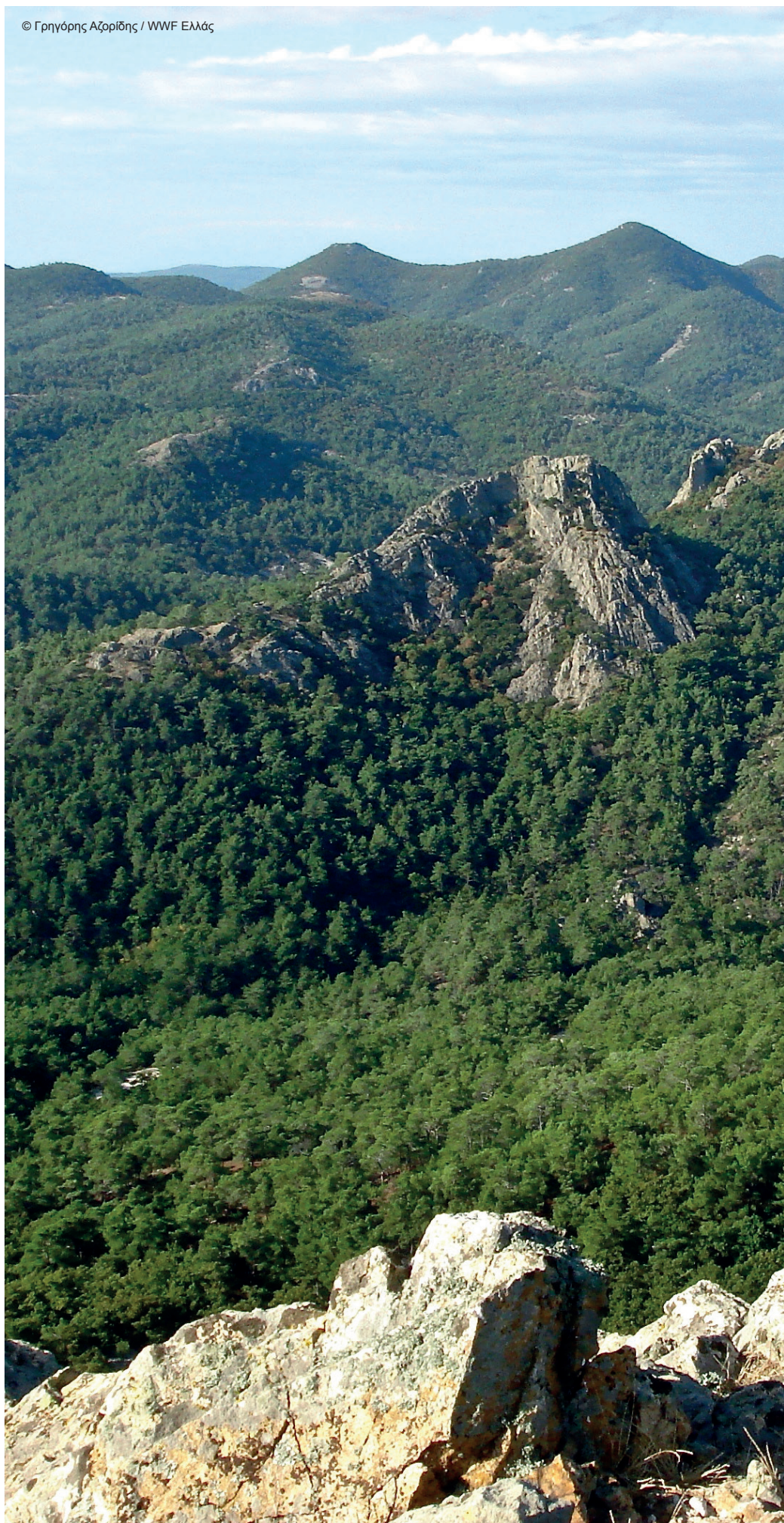
A full-page background image showing a bird of prey, possibly a vulture or eagle, in flight against a clear blue sky. The bird is positioned in the upper left quadrant, with its wings spread wide. Below it, a rugged mountain range stretches across the horizon, with some peaks covered in dense forest. In the foreground, there are some trees with autumn-colored leaves (yellow and orange) on the left side. The overall scene is a natural, scenic landscape.

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ:

Μαθαίνοντας από την εφαρμοσμένη
εμπειρία του προγράμματος της Δαδιάς,
1992-2022.

**Κριτική αποτίμηση,
χρήσιμα διδάγματα
και κατευθύνσεις
για το μέλλον**

**Για τα καρτάλια
και τους
Θρακιώτες**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΣΥΝΟΨΗ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΑΔΙΑΣ - ΜΙΑ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	12
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΓΩΓΗ ΔΙΔΑΓΜΑΤΩΝ	14
ΤΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΑΔΙΑΣ	18
Προστασία σε κατάλληλη κλίμακα	18
Συστημική προσέγγιση	19
Έγκαιρη διάγνωση.....	20
Επιστημονική τεκμηρίωση.....	21
Βιωσιμότητα δράσεων προστασίας	22
Μαζί με την τοπική κοινωνία	23
Συνεργασία	29
Αναγνωρισιμότητα.....	32
Η πολλαπλή αξία του εθελοντισμού.....	33
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΟΜΑΔΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑΣ	35
Γεωγραφική θέση και επενδύσεις στρατηγικού χαρακτήρα.....	36
Αποτελεσματικότερη προστασία των αρπακτικών πουλιών και του δασικού οικοσυστήματος	38
Διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών	41
Οι δυνατότητες του βιώσιμου οικότουρισμού.....	43
Τοποθετήσεις συμμετεχόντων	45
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ	48
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	51
Ι. Πληροφοριακά γραφήματα (Infographics) προγράμματος Δαδιάς, 1992-2022	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	58
ΙΙ. Πίνακας αντιπροσωπευτικών δράσεων προγράμματος Δαδιάς, 1992-2022	59

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά
όσους συμμετείχαν στη διαδικασία παραγωγής
των διδαγμάτων και στη διαμόρφωση των συμπερασμάτων
της παρούσης αναφοράς.

Συντονισμός έργου, σύνταξη και επιμέλεια αναφοράς:
Τίνα Μάρκου.

Ομάδα έργου:
Δώρα Σκαρτσή, Παναγιώτα Μαραγκού, Νατάσα Μαραγκού, Έλα Κρετ,
Λευτέρης Καψάλης, Κωνσταντίνος Λιαρικός.

Συντονιστές συζητήσεων και ομάδων εργασίας:
Άννα Βαφειάδου, Βασιλική Ορφανού, Ελένη Σβορώνου, Εύα Καλλιβωκά.

Φωτογραφία εξωφύλλου:
© Γρηγόρης Αζορίδης / WWF Ελλάς

Εικαστική επιμέλεια:
Μάριος Βόντας.

Copyright:
© WWF Ελλάς 2022

Οι απόψεις των συμμετεχόντων στη διημερίδα, όπως εκφράζονται σε αυτήν την έκδοση, δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις του WWF Ελλάς.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου χωρίς άδεια του εκδότη. Οποιαδήποτε αναπαραγωγή μέρους ή συνολικά του παρόντος έργου θα πρέπει να μνημονεύει τον εκδότη ως τον κύριο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Η παραγωγή των διδαγμάτων και η διημερίδα «Η περιβαλλοντική προστασία στην πράξη: Μαθαίνοντας από την εφαρμοσμένη εμπειρία του

προγράμματος της Δαδιάς, 1992-2022» υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος “The land of vultures: lessons learnt from a 30 year conservation journey in Thrace”, το οποίο χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα ΜΑΥΑ.

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά: WWF Ελλάς, (2022). Η περιβαλλοντική προστασία στην πράξη: Μαθαίνοντας από την εφαρμοσμένη εμπειρία του προγράμματος της Δαδιάς, 1992-2022. WWF Ελλάς, Αθήνα. Σελ.60

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δημήτρης Καραβέλλας
Γενικός Διευθυντής WWF Ελλάς

Η παρουσία του WWF στη Θράκη -και ειδικά στο δάσος Δαδιάς- είναι συνυφασμένη με τη συνολικότερη πορεία της οργάνωσης στην Ελλάδα και ακολουθεί πιστά την ιστορία της: Ξεκινάει μέσα από δράσεις της διεθνούς οργάνωσης πολλά χρόνια προτού ιδρυθεί το WWF Ελλάς, ενώ, σχεδόν ταυτόχρονα με την ίδρυση του εθνικού μας γραφείου, ιδρύεται και το γραφείο της οργάνωσης στη Δαδιά.

Επί τριάντα χρόνια, η προστασία της περιοχής αποτελεί ένα κεντρικό σημείο αναφοράς του έργου του WWF Ελλάς, και είμαστε παραπάνω από περήφανοι για όλες τις μεγάλες επιτυχίες που καταφέραμε μαζί με τους τοπικούς φορείς, τις υπηρεσίες και τους συνεργάτες μας από τον χώρο της έρευνας και της περιβαλλοντικής δράσης. Δίπλα στις επιτυχίες, αναμφίβολα υπήρξαν και αποτυχίες, αλλά και ανοικτές προκλήσεις, από τις οποίες μαθαίνουμε και γινόμαστε καλύτεροι.

Το 2017 πήραμε μια απόφαση, να συστήσουμε έναν νέο περιβαλλοντικό οργανισμό στην περιοχή της Θράκης (Εταιρεία Προστασίας Βιοποικιλότητας Θράκης) για να αναλάβει και να εξελίξει το έργο μας. Δεν ήταν μια απόφαση αποχώρησης, αλλά εξέλιξης, πιστεύοντας πως ήρθε πια η στιγμή να δημιουργηθεί μια νέα, ανεξάρτητη οργάνωση με ισχυρή τοπική βάση και παρουσία. Σε μία εποχή που η προστασία των αρπακτικών πουλιών και των γυπών είναι στην πρώτη γραμμή της διαφύλαξης της παγκόσμιας βιοποικιλότητας, έχουμε δεσμευτεί ότι θα είμαστε δίπλα στη νέα αυτή οργάνωση και θα βοηθήσουμε στη δυναμική πορεία της.

Στο τελευταίο έτος της μετάβασης του έργου μας στην Εταιρεία Προστασίας Βιοποικιλότητας Θράκης,

σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε ένα ιδιαίτερο έργο που είχε στόχο να καταγράψει, να οργανώσει και να συζητήσει την εμπειρία και τα διδάγματα που προέκυψαν από την τριακονταετή παρουσία μας στην περιοχή. Νιώσαμε ότι ήταν χρέος μας να το κάνουμε αυτό και να δημιουργήσουμε ένα εργαλείο που ελπίζουμε να είναι διαχρονικά χρήσιμο για όσους ασχολούνται με την προστασία της φύσης, τόσο στη Θράκη, όσο και σε οποιοδήποτε άλλο μέρος.

Στις σελίδες που ακολουθούν, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα αυτού του έργου, μαζί με τα εξαιρετικά χρήσιμα συμπεράσματα που προέκυψαν από τις εργασίες της διημερίδας που οργανώθηκε τον Ιούνιο του 2022. Στη διημερίδα αυτή, είχαμε την τιμή να έχουμε κοντά μας πολλούς από τους πρωταγωνιστές της προσπάθειας των τελευταίων τριάντα ετών, στους οποίους αξίζουν οι θερμότερες ευχαριστίες για τον τρόπο που αγκάλιασαν και σταθερά στήριξαν το έργο και την παρουσία μας.

Η πρόσφατη τραγική πυρκαγιά στο δάσος Δαδιάς κατέδειξε ότι υπάρχουν πολλά ακόμα που πρέπει να γίνουν για να θωρακιστεί πλήρως η περιοχή, ενώ δημιούργησε νέες, σύνθετες προκλήσεις για το μέλλον. Πιστεύουμε ότι η εμπειρία και τα διδάγματα του παρελθόντος είναι πλέον ακόμα πιο επίκαιρα και θα φανούν χρήσιμα, σε μία φάση που όλοι μαζί πρέπει να σχεδιάσουμε και να υλοποιήσουμε τα μέτρα που απαιτούνται για να κληρονομήσουμε άθικτο αυτόν τον μοναδικό τόπο στις επόμενες γενιές.

ΣΥΝΟΨΗ

Η ανάγκη για την προστασία των απειλούμενων ειδών και οικοτόπων στο Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου και στην ευρύτερη περιοχή της Θράκης παραμένει σήμερα πιο επίκαιρη από ποτέ. Η διεθνώς αναγνωρισμένη για την οικολογική της αξία περιοχή της Δαδιάς συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία που την καθιστούν οικολογικά πολύτιμη, αλλά ταυτόχρονα και αποδέκτη σημαντικών κλιματικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικο-οικονομικών πιέσεων, που απειλούν με υποβάθμιση τα ευαίσθητα οικοσυστήματα.

Το 2022 το WWF Ελλάς κλείνει 30 χρόνια ενεργού παρουσίας στο δάσος Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου (εφεξής δάσος Δαδιάς) και στην ευρύτερη περιοχή της Θράκης, με το «πρόγραμμα της Δαδιάς» να είναι αυτό το οποίο ξεκίνησε, αλλά και καθιέρωσε την παρουσία της οργάνωσης στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια όλων αυτών των ετών, σχεδίασε, υλοποίησε και συνεχίζει να υλοποιεί πολυάριθμα προγράμματα προστασίας με έμφαση στα απειλούμενα με εξαφάνιση αρπακτικά πουλιά. Η δράση της οργάνωσης ξεκίνησε από το δάσος Δαδιάς και στη συνέχεια επεκτάθηκε σε όλη την ευρύτερη περιοχή της Θράκης με στόχο την προστασία των απειλούμενων ειδών και οικοτόπων, την ανάδειξη καλών πρακτικών και την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

Το 2022 αποτελεί μια καμπή στην πορεία του προγράμματος της Δαδιάς, καθώς ολοκληρώνεται η μετάβαση στην

Εταιρία Προστασίας Βιοποικιλότητας Θράκης. Με αυτήν την αφορμή έγινε μια συστηματοποιημένη προσπάθεια για τη συλλογή, επεξεργασία και καταγραφή της συσσωρευμένης εφαρμοσμένης εμπειρίας, καθώς και των διδαγμάτων (lessons learnt) που προκύπτουν από τη δράση της οργάνωσης στην περιοχή, ακολουθώντας τη μεθοδολογία μιας διαδικασίας μάθησης. Πρόκειται για μια απόπειρα κριτικής θεώρησης των στοιχείων που συνθέτουν τη δράση του προγράμματος σε πολλαπλά επίπεδα (σχεδιασμός, υλοποίηση, παράδοση δράσεων), με στόχο την ανάδειξη καλών πρακτικών διαχείρισης και εφαρμοσμένης επιστημονικής έρευνας, καθώς και εντοπισμού και αναστοχασμού των δυσκολιών και εμποδίων, τα οποία αναπόφευκτα απαντώνται στην πορεία κάθε προγράμματος, και τη διατύπωση εντέλει προτάσεων βελτίωσης.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΕ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΚΛΙΜΑΚΑ

1. Για την αποτελεσματική προστασία, ειδικά ειδών που δε διαμένουν σταθερά σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, είναι πολύ σημαντικό να προσδιορίζεται και να αξιολογείται εγκαίρως το κατάλληλο γεωγραφικό και θεματικό εύρος στις δράσεις προστασίας, και ενδεχομένως, ανάλογα με την περίπτωση, η διασυννοριακή συνεργασία και προστασία.

ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2. Για την αποτελεσματική προστασία ειδών και οικοτόπων, είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός συνδυασμού δράσεων προστασίας και ευρύτερων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών μέτρων, μέσα από μια συστημική προσέγγιση ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή και των παραγόντων που την επηρεάζουν.

ΕΓΚΑΙΡΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ

3. Η έγκαιρη διάγνωση των απειλών μέσω της συνεχούς επαγρύπνησης είναι καθοριστικής σημασίας για την ικανή ανταπόκριση σε αυτές.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

4. Η επιστημονική συλλογή στοιχείων και τεκμηρίωση είναι ο ακρογωνιαίος λίθος πάνω στον οποίο μπορούν να θεμελιωθούν και να χτιστούν επιτυχημένες δράσεις προστασίας.

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

5. Απαραίτητο στοιχείο για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας ενός προγράμματος είναι η επακόλουθη εφαρμογή των επιτυχημένων δράσεων του σε διευρυμένη κλίμακα, καθώς και η μεταβίβασή τους σε τρίτους, έτσι ώστε αυτές να μπορούν να συνεχίσουν να εφαρμόζονται από τοπικούς φορείς. Η σαφήνεια ως προς τον χρονικό ορίζοντα παίζει κομβικό ρόλο.

ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

I. Συν-διαμόρφωση

6. Η εφαρμοσιμότητα των δράσεων προστασίας και η αποδοχή τους από την τοπική κοινωνία μπορεί να λειτουργήσει ως ενισχυτικός παράγοντας της θεσμικής κατοχύρωσής τους. Η ανάπτυξη λύσεων μαζί με τους άμεσα ενδιαφερόμενους αποτελεί κλειδί για τον προσδιορισμό εφαρμόσιμων θεσμών και κανονισμών.
7. Για να είναι μακροπρόθεσμη και βιώσιμη η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, πρέπει να ξεκινάει ήδη από τον σχεδιασμό του εκάστοτε προγράμματος, καθώς και να υποστηρίζεται και να ενισχύεται καθ' όλη τη διάρκειά του.

II. Σύνδεση με την τοπική πραγματικότητα/οπτική του χρήστη

8. Η μακροχρόνια αποδοχή και επιτυχία του προγράμματος βασίζεται αρχικά στη σωστή αποτύπωση της τοπικής πραγματικότητας και των ιδιαίτερων χαρα-

κτηριστικών που τη συνθέτουν, και, στη συνέχεια, στην ενσωμάτωσή τους στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων.

9. Σε κάθε νέο ξεκίνημα είναι κρίσιμο να υπάρχουν συνοδοιπόροι πρόθυμοι να υποστηρίξουν, να καθοδηγήσουν και να παρακινήσουν τις κοινότητές τους.

III. Το περιβάλλον ως ευκαιρία

10. Χρειάζεται να επιτυγχάνεται ισορροπία μεταξύ των δράσεων που αφορούν την εμπλοκή και ενδυνάμωση της τοπικής κοινωνίας και των αμιγώς επιστημονικών δράσεων προστασίας.
11. Η φύση αποτελεί ένα ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τουρισμού, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει ενδιαφέρον και ανάληψη πρωτοβουλίας από την τοπική κοινωνία.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

I. Συμμετρία γνώσης και πληροφόρησης

12. Η επιστημονική, θεσμική και κοινωνικο-οικονομική γνώση των ομάδων ενδιαφέροντος σχετικά με το αντικείμενο και την περιοχή προστασίας δεν μπορεί να λαμβάνεται ως δεδομένη, ανεξάρτητα από το επίπεδο εξειδίκευσης που αυτές μπορεί να έχουν.

II. Καταλυτικός ρόλος

13. Μέσα από την προώθηση των συνεργειών και την ανταλλαγή πληροφορίας με τα εμπλεκόμενα μέρη και την ευρύτερη επιστημονική κοινότητα, ένα πρόγραμμα προστασίας μπορεί να επιτύχει πολλαπλό αντίκτυπο.

III. “Out of the box”

14. Ένα σημαντικό στοιχείο για την επιτυχημένη πορεία του προγράμματος, είναι η συνεργασία με δυνατούς (ίσως και μη συμβατικούς) εταίρους. Ο ρόλος των εταίρων αυτών, είναι να υλοποιήσουν ή να ηγηθούν μέρους της προσπάθειας για τη προστασία ειδών και οικοτόπων, συμπληρώνοντας τις δεξιότητες της οργάνωσης και επηρεάζοντας το σκεπτικό της.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑ

15. Η ανάδειξη της περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο ήταν ένας από τους βασικούς παράγοντες επιτυχίας της προστασίας της.

Η ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ

16. Ο εθελοντισμός μπορεί να αποφέρει πολλαπλά και πολύ σημαντικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, αλλά και για τους φορείς που υλοποιούν προγράμματα προστασίας.

Τα παραπάνω διδάγματα αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη εποικοδομητικού διαλόγου μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, κατά τη διάρκεια διημερίδας που πραγματοποιήθηκε στην Αλεξανδρούπολη (Ιούνιος 2022). Μέσω μιας διαδραστικής προσέγγισης, η οποία αποτέλεσε το δεύτερο στάδιο της συλλογικής διαδικασίας μάθησης, οι εμπλεκόμενοι είχαν την ευκαιρία να συμμετέχουν και να διερευνήσουν το μέλλον των προστατευόμενων περιοχών στη Θράκη.

Αναλύθηκαν τέσσερις μεγάλες θεματικές κατηγορίες που αφορούν (i) την ανάγκη εξέλιξης και

προσαρμογής των δράσεων και των εργαλείων προστασίας, (ii) το παρόν και το μέλλον της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, (iii) τη θέση και τις προοπτικές του τουρισμού ως μέσο ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας και (iv) τις νέες στρατηγικές επενδύσεις που σχεδιάζεται να υλοποιηθούν στην περιοχή τα επόμενα χρόνια. Μέσα από ένα πλαίσιο καταγραφής των προκλήσεων και ευκαιριών πάνω σε κάθε θεματική και ειδικές τοποθετήσεις επί του θέματος, προέκυψαν ορισμένα σημαντικά κοινά σημεία.

Οι κύριες προκλήσεις εντοπίστηκαν:

- Στην εγκατάλειψη της υπαίθρου και του πρωτογενούς τομέα παραγωγής, η οποία φέρει πολύ σοβαρές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις, αλλά και περιβαλλοντικές, καθώς οδηγεί σε μη αναστρέψιμες αλλαγές στο φυσικό τοπίο και το ενδιαίτημα των αρπακτικών.
- Στις αλλαγές που θα επιφέρουν νέα στρατηγικά επενδυτικά έργα που σχεδιάζονται στην περιοχή, με έμφαση στην ενέργεια, οι επιπτώσεις των οποίων είναι δύσκολο να εκτιμηθούν, ειδικά σε βάθος χρόνου.
- Στα δομικά και λειτουργικά θέματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι αρμόδιοι φορείς και υπηρεσίες, με έλλειψη ενός ξεκάθਾਰου πλαισίου λειτουργίας και αρμοδιοτήτων και ελλιπή στελέχωση, και που οδηγούν ενίοτε σε δυσλειτουργία και μειωμένη ικανότητα ανταπόκρισης.

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΣ ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΜΕΡΩΝ

Η ανάληψη δράσης προς ένα πιο αποτελεσματικό πλαίσιο για την προστασία της βιοποικιλότητας και ειδικά των προστατευόμενων περιοχών στη Θράκη σκιαγραφήθηκε από μια σειρά ενεργειών που αφορούν το σύνολο των ενδιαφερόμενων μερών. Αυτές έχουν να κάνουν, κυρίως, με την ενίσχυση και την περαιτέρω ανάπτυξη των συνεργειών και την ανάληψη πρωτοβουλιών, την ενδυνάμωση των αρμόδιων φορέων σε επίπεδο στελέχωσης και ξεκάθαρης κατανομής αρμοδιοτήτων, την έμφαση στην πρόληψη και την προσαρμοστικότητα για καλύτερη θωράκιση απέναντι στις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα σε διάφορα επίπεδα και την αντιμετώπιση των απειλών, την προώθηση της εκπαίδευσης ως μέσο διάχυσης της γνώσης και τη θεσμοθέτηση δράσεων και εργαλείων προστασίας για τη βέλτιστη κατοχύρωσή τους, ανάμεσα σε άλλα.

Ως προς τα παραπάνω, προτάθηκαν συγκεκριμένες επιμέρους ιδέες και ενέργειες, η εφαρμογή των οποίων συνδυαστικά μπορεί να οδηγήσει στην οικοδόμηση ενός πιο ισχυρού και δυναμικού πλαισίου προστασίας για την περιοχή, αλλά και για άλλες περιοχές με παρόμοια χαρακτηριστικά.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δουλειά του WWF Ελλάς στο δάσος Δαδιάς και στο ευρύτερο ενδιαίτημα των αρπακτικών πουλιών, έχει αποτελέσει ένα ζωντανό εργαστήριο για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση της προστασίας των απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών. Ήταν το πρώτο ολοκληρωμένο πρόγραμμα προστασίας στην περιοχή, και τα αποτελέσματα της δράσης του έχουν στηρίξει ανάλογες προσπάθειες στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια.

Αρχικός στόχος του «προγράμματος της Δαδιάς» ήταν η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος των γυπών και εστίαζε στην περιοχή του δάσους Δαδιάς. Σταδιακά όμως, και λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη αντιμετώπισης ευρύτερων απειλών που επηρεάζουν τα είδη και τους οικοτόπους τους, το εύρος των δράσεων προστασίας του προγράμματος επεκτάθηκε γεωγραφικά και εξελίχθηκε θεματικά. Επιπλέον, οι τοπικές δράσεις για το δάσος Δαδιάς παραδόθηκαν σταδιακά από το WWF

Ελλάς στον υπεύθυνο για το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου (εφεξής ΕΠ Δαδιάς) πρώην Φορέα Διαχείρισης και νυν Μονάδα Διαχείρισης¹. Μέχρι σήμερα, έχουν υλοποιηθεί και συνεχίζουν να υλοποιούνται διευρυμένες δράσεις που καλύπτουν τον χώρο όλων των δραστηριοτήτων των αρπακτικών πουλιών και γυπών στη Θράκη, αλλά και το σύνολο του μεταναστευτικού διαδρόμου (vulture flyway) στις χώρες που διασχίζουν. Οι δράσεις αυτές, μέσα από:

- καινοτόμες προσεγγίσεις στην εφαρμοσμένη έρευνα,
- επί τόπου μέτρα προστασίας,
- αξιολόγηση των απειλών,
- επιστημονική παρακολούθηση,
- πολιτικές παρεμβάσεις και
- ανάπτυξη εναλλακτικών βιοποριστικών προτάσεων για την ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας, αποτελούν μια συστημική θεώρηση για την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

¹ Η πρόσφατη ενσωμάτωση των 36 πρώην Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ) της χώρας στον Οργανισμό Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ.). Οι 24 πλέον Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (Μ.Δ.Π.Π.), οι οποίες λειτουργούν σε επίπεδο Τμήματος στον Ο.Φ.Υ. Π.Ε.Κ.Α., μαζί με τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, τις Περιφέρειες και τους Δήμους, πλέον θα συγκροτούν το Σύστημα Διακυβέρνησης Προστατευόμενων Περιοχών σε περιφερειακό επίπεδο.

**ΣΗΜΕΡΑ,
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΕ
ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ
ΣΤΑΔΙΟ**

Σήμερα, η προστασία των ειδών και των οικοτόπων στην περιοχή βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο. Ένα νέο εθνικό σύστημα για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας βρίσκεται ήδη σε εφαρμογή, και νέες εθνικές στρατηγικές επενδύσεις, κυρίως στον τομέα της ενεργειακής ανάπτυξης, αναμένεται να μεταβάλουν το τοπίο. Επί του πεπτηρίου, η μεγάλη πυρκαγιά που έπληξε το δάσος Δαδιάς τον Ιούλιο του 2022, προσκαλεί όλους τους εμπλεκόμενους με την προστασία της περιοχής φορείς να επανεξετάσουν τα μέτρα διαχείρισης υπό το πρίσμα της αποκατάστασης, αλλά και της ενεργής διαχείρισης αυτού του πολύτιμου δάσους με την απαιτούμενη οικονομική, διοικητική και επιστημονική υποστήριξη, που επί χρόνια αποτελεί ένα σοβαρό έλλειμμα στην περιοχή.

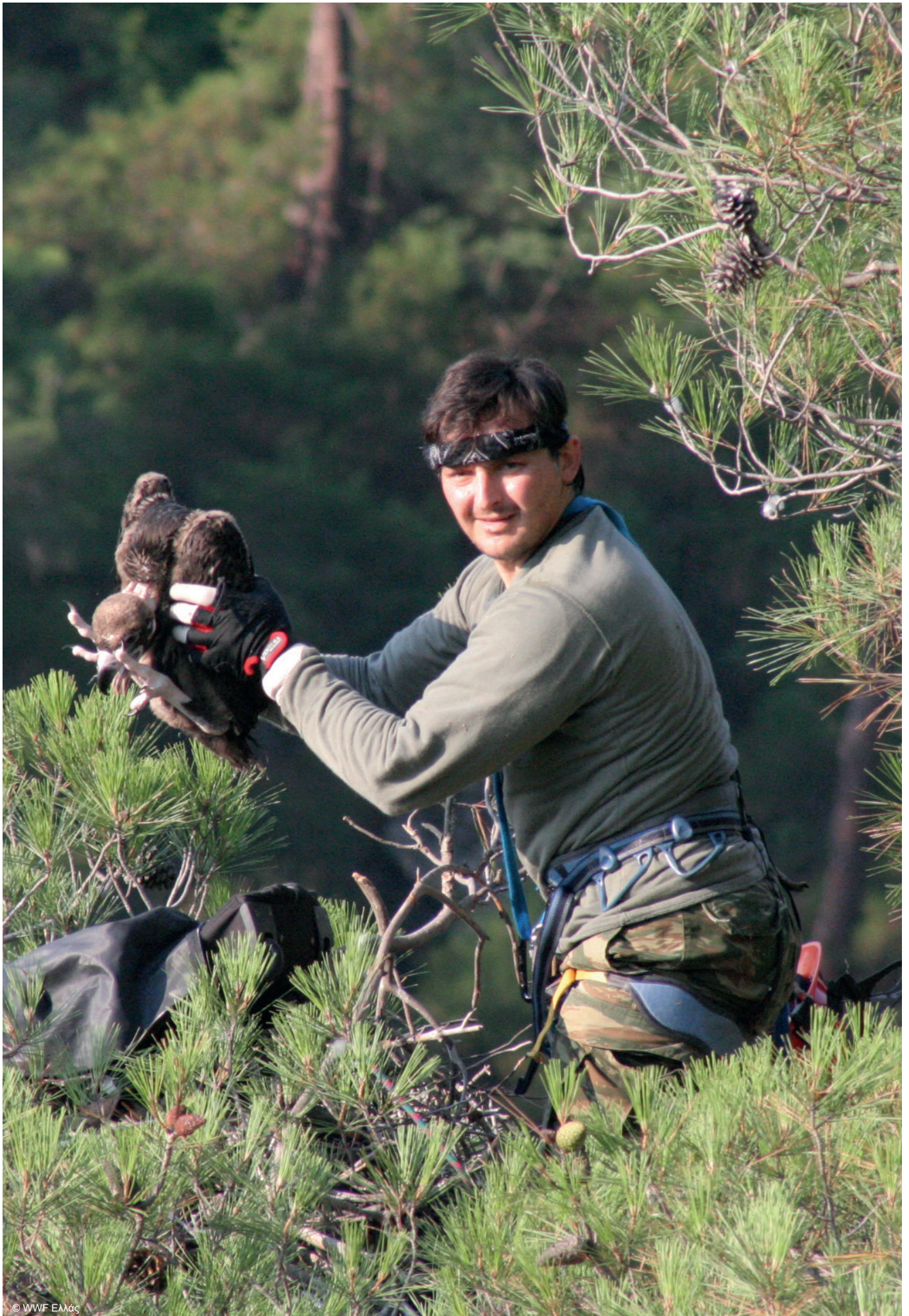

Ολοκληρώνοντας έναν κύκλο 30 ετών δράσης, το WWF Ελλάς υποστηρίζει τη σύσταση και την ανάπτυξη μιας νέας τοπικής οργάνωσης, η οποία αναλαμβάνει να συνεχίσει και να επεκτείνει το έργο του. Η Εταιρεία Προστασίας Βιοποικιλότητας Θράκης (εφεξής ΕΠΒΘ) ιδρύθηκε το 2020 με βασικό σκοπό της την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της Θράκης, με έμφαση στα αρπακτικά πουλιά ως δείκτες καλής κατάστασης της βιοποικιλότητας, προάγοντας δράσεις για την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης. Αποτελεί μια ανεξάρτητη τοπική οργάνωση με γεωγραφική αναφορά στο σύνολο της

Θράκης και έμφαση στην ορεινή και ημιορεινή περιοχή Έβρου και Ροδόπης. Η ομάδα αυτή, διατηρώντας τους ισχυρούς διακρατικούς δεσμούς της, θα συνεχίσει να εργάζεται για την αντιμετώπιση των απειλών προς τη διεθνούς σημασίας βιοποικιλότητα της περιοχής, για την ανάπτυξη λύσεων, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, και για τον συνδυασμό της προστασίας της φύσης με την ευημερία της τοπικής κοινωνίας.

Το 2022 αποτελεί μια χρονιά ορόσημο στη συνολική πορεία του προγράμματος της Δαδιάς. Συμπληρώνοντας 30 χρόνια ανελλιπούς δράσης στην περιοχή και λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, φέτος ήταν η πλέον κατάλληλη στιγμή για να γίνει μια συστηματοποιημένη προσπάθεια για τη συλλογή, επεξεργασία και καταγραφή αυτής της συσσωρευμένης εμπειρίας, καθώς και των διδαγμάτων που προέκυψαν από αυτή. Η συλλογή στοιχείων και δεδομένων γύρω από την τριακονταετή δράση του WWF στην περιοχή δεν συμβάλει μόνο στην αξιολόγηση του έως τώρα έργου της οργάνωσης τοπικά, αλλά προσφέρει πολύτιμα γενικότερα συμπεράσματα για τα εργαλεία, τη μεθοδολογία και όλους εκείνους τους παράγοντες που ενδείκνυται να λαμβάνονται υπόψη, προκειμένου να υλοποιηθεί με επιτυχία ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα προστασίας, δημιουργώντας θετικό αντίκτυπο τόσο στο περιβάλλον, όσο στην τοπική κοινωνία, αλλά και ευρύτερα.

Τα προϊόντα της διαδικασίας μάθησης, τα διδάγματα και οι προτάσεις για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των ειδών και των οικοτόπων, έχουν στόχο να χρησιμεύσουν ως ένα σημαντικό εργαλείο για τη διάχυση της γνώσης και της εμπειρίας προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με την ανάδειξη καλών πρακτικών και την προώθηση της ενεργότερης εμπλοκής τους σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΑΔΙΑΣ

ΜΙΑ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η αναγνώριση της οικολογικής αξίας του δασικού συμπλέγματος Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 με δημοσιεύσεις ξένων ορνιθολόγων που αναφέρονταν στην υψηλή βιοποικιλότητα της περιοχής και στην ύπαρξη ενός μοναδικού, για τα Ευρωπαϊκά δεδομένα, αριθμού ειδών αρπακτικών πουλιών.

Αποτελεί μία από τις σημαντικότερες περιοχές για την προστασία των αρπακτικών πουλιών σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς έχουν παρατηρηθεί 36 από τα 39 είδη ημερόβιων αρπακτικών της Ευρώπης. Τα περίπου 30 - 35 ζευγάρια του μοναδικού εναπομείναντα φυσικού πληθυσμού μαυρόγυπα (*Aegypius monachus*) την ΝΑ Ευρώπη χρησιμοποιούν την ευρύτερη περιοχή για τροφοληψία, ενώ αναπαράγονται εντός του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς. Η περιοχή είναι ιδιαίτερα σημαντική και για τον ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*), ο οποίος αξιολογείται ως είδος «Κινδυνεύον» με εξαφάνιση σε παγκόσμια κλίμακα και «Κρισίμως Κινδυνεύον» στην Ελλάδα, για το όρνιο (*Gyps fulvus*) το οποίο χαρακτηρίζεται ως «Κρισίμως Κινδυνεύον» στην ηπειρωτική Ελλάδα, καθώς και για άλλα αρπακτικά πουλιά, πολλά από τα οποία προστατεύονται επίσης από τη νομοθεσία ή και εντάσσονται σε κάποια κατηγορία κινδύνου.

Η προστασία της περιοχής ήταν αποτέλεσμα της διεθνούς πίεσης που δέχτηκε το ελληνικό κράτος από τις δύο διεθνείς περιβαλλοντικές οργανώσεις WWF International και IUCN², οι οποίες σε συνεργασία με τη Γραμματεία του Εθνικού Συμβουλίου Περιβάλλοντος και Χωροταξίας (ΕΣΠΧ), συνέταξαν μια μελέτη για την αξιολόγηση των οικοσυστημά-

των της ημιορεινής και ορεινής ζώνης της περιοχής Έβρου, με έμφαση στα αρπακτικά πουλιά³. Τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής αποτέλεσαν την αφετηρία για τις εξελίξεις που ακολούθησαν στη συνέχεια, και ειδικά για την κήρυξη του Δάσους Δαδιάς ως Περιοχής Ειδικής Προστασίας⁴.

² Το τότε International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources, που σήμερα ονομάζεται World Conservation Union.

³ Hallmann, B., 1979. Guidelines for the conservation of birds of prey in Evros. IUCN/ WWF. 31pp.

⁴ Με την από 13.8.80 κοινή απόφαση των Υπουργών Γεωργίας και του τότε Συντονισμού (αρ. πρωτ. ΧΠ/ΓΧΠ/80/4520).

Το WWF Ελλάς θέλοντας να συμβάλλει αποφασιστικά στην προστασία αυτού του μοναδικού οικοσυστήματος, ασχολείται από το 1992 τόσο με τη μελέτη και διασφάλιση της οικολογικής αξίας της περιοχής, όσο και με την οικοτουριστική ανάπτυξή της⁵, στο πλαίσιο μιας συστημικής προσέγγισης.

Στον πίνακα που παρουσιάζεται στο Παράρτημα II απεικονίζονται η εξέλιξη και οι δράσεις του προγράμματος της Δαδιάς από την έναρξή του το 1992 και την εγκατάσταση εργαζόμενων του WWF Ελλάς στην περιοχή έως και σήμερα. Περιλαμβάνει τους σημαντικότερους σταθμούς (milestones) κατά τη διάρκεια των 30 ετών και αποσκοπεί στο να αναδείξει με συνοπτικό αντιπροσωπευτικό τρόπο το σύνολο των δράσεων και των κύριων γεγονότων που πραγματοποιήθηκαν και, μέσα από αυτά, τον πολυδιάστατο χαρακτήρα των μακροχρόνιων προγραμμάτων προστασίας. Ο πίνακας είναι χωρισμένος στις βασικές δράσεις του προγράμματος Δαδιάς, οι οποίες αφορούν την επιστημονική παρακολούθηση και έρευνα, τη διαχείριση αντιμετώπισης των απειλών, δράσεις ενημέρωσης και ευαισθη-

τοποίησης, και τον οικοτουρισμό. Η τελευταία κατηγορία αφορά σημαντικά, ευρύτερα, τοπικής και εθνικής σημασίας, γεγονότα, με καταλυτική επίδραση στην εξέλιξη του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς, τα οποία δεν αποτελούν δράσεις του WWF Ελλάς, επισημαίνονται όμως, καθώς είναι απαραίτητα για την πληρέστερη κατανόηση της εξέλιξης των προσπαθειών για την προστασία της περιοχής.

Το Παράρτημα Ι περιλαμβάνει επιπλέον μια σειρά πληροφοριακών γραφημάτων (infographics)⁶, τα οποία αποτυπώνουν σε αριθμούς το μέγεθος και το αποτέλεσμα της συνεχούς δραστηριότητας του WWF Ελλάς μέσα από τα προγράμματα προστασίας που υλοποιεί σε αυτή τη σημαντική περιοχή. Περισσότερες πληροφορίες για την σταδιακή εξέλιξη των δράσεων του προγράμματος της Δαδιάς στο χώρο και στο χρόνο είναι διαθέσιμες στη διαδραστική απεικονιστική ηλεκτρονική εφαρμογή (story map) με τίτλο «Περιβαλλοντική προστασία στην πράξη: Η εξέλιξη του προγράμματος της Δαδιάς στο χώρο και στο χρόνο, 1992-2022»⁷.

⁵ Ποϊραζίδης Κ., Σκαρτσή Θ., Βασιλάκης Δ., Γκατζογιάννης, Σ. & Κατσαδωράκης, Γ. 2007. Σχέδιο Συστηματικής Παρακολούθησης του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου. 2η Έκδοση, WWF Ελλάς, Αθήνα, 207 σελ.

⁶ Τα infographics είναι διαθέσιμα και διαδικτυακά [εδώ](#).

⁷ [Η εξέλιξη του προγράμματος](#).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΓΩΓΗ ΔΙΔΑΓΜΑΤΩΝ

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΜΕΣΑ
ΑΠΟ ΤΗ ΓΝΩΣΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Ένας οργανισμός ανοιχτός στο να μάθει από τις επιτυχίες και τις αποτυχίες του, είναι σε θέση, όχι μόνο να βελτιώσει το επίπεδο της δουλειάς του, αλλά και να αναθεωρήσει τους στόχους και τις στρατηγικές του ή ακόμα και να επαναπροσδιορίσει τη στόχευση της αποστολής του και να προβεί στις κατάλληλες προσαρμογές. Μέσα από την υιοθέτηση μιας κουλτούρας μάθησης, οι οργανισμοί είναι σε θέση να υιοθετήσουν εκείνες τις στρατηγικές, αλλά και τις διαδικασίες, με τις οποίες μπορούν να μεγιστοποιήσουν τον αντίκτυπο του έργου τους, να διασφαλίσουν καλύτερες προοπτικές για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και να αποτελέσουν έμπνευση και παράδειγμα για άλλους.

Οι παράμετροι οι οποίες επηρεάζουν τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων προστασίας και διατήρησης της βιοποικιλότητας είναι πολυσύνθετες. Ειδικότερα, για προγράμματα που διαρκούν επί σειρά ετών και περιλαμβάνουν πληθώρα δράσεων, όσο συστηματική και επισταμένη και αν είναι η παρακολούθησή τους, αποτελεί δύσκολο εγχείρημα να

βασιστούν πάνω στη συσσωρευμένη γνώση και εμπειρία, έτσι ώστε να σχεδιαστούν πιο αποτελεσματικές μελλοντικές παρεμβάσεις. Η ανάγκη διασύνδεσης του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον της προστασίας, με την ανάδειξη καλών πρακτικών και την αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας, είναι πολύτιμα συστατικά για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους.

Με την έννοια διδάγματα (lessons learnt) εννοούνται η γνώση και κατανόηση, οι οποίες αποκτώνται μέσω της εμπειρίας (θετικής ή και αρνητικής) και μπορεί να προκύπτουν από προγράμματα, δράσεις ή διαδικασίες. Τα διδάγματα πρέπει να είναι σημαντικά, δηλαδή να έχουν πραγματική αξία για τους αποδέκτες και ξεκάθαρο αντίκτυπο ως προς τα θέματα στα οποία αναφέρονται. Επιπλέον, πρέπει να είναι εφαρμόσιμα, με την έννοια ότι προσδιορίζουν συγκεκριμένες ενέργειες που χρειάζεται να γίνουν, να επαναληφθούν ή να αποφευχθούν.

Η διαδικασία μάθησης ξεκινά όταν μια ομάδα ανθρώπων θέτει ερωτήματα σχετικά με μια συγκεκριμένη εμπειρία η διαδικασία, σε όποιο στάδιο και αν βρίσκεται αυτή. Συνεχίζει με την οργάνωση των πληροφοριών και αναμνήσεων και, έπειτα, εστιάζει στον στοχασμό και την ανάλυσή τους με σκοπό να πα-

ράγει τα προϊόντα μάθησης (διδάγματα)⁸.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για τα διδάγματα που προκύπτουν από τα 30 χρόνια λειτουργίας του προγράμματος της Δαδιάς παρουσιάζεται παρακάτω.

⁷ WWF, Roadmap for a Learning Process Focused on [Lessons Learned](#).

ΤΑ 4 ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Βήμα 1.

Προετοιμασία και πλαισίωση της διαδικασίας μάθησης

Οι κύριοι ενδιαφερόμενοι προσδιορίζουν τα βασικά στοιχεία της διαδικασίας μάθησης: Τους στόχους και τα επιθυμητά αποτελέσματα, τις καθοδηγητικές ερωτήσεις, τις ομάδες ενδιαφέροντος, τους συμμετέχοντες, τους αποδέκτες και, τέλος, τη μεθοδολογία.

Βήμα 2.

Συλλογή των δεδομένων

Σε αυτό το στάδιο, εφαρμόζονται τα κατάλληλα εργαλεία, τα οποία είναι απαραίτητα για τη συλλογή των δεδομένων. Είναι θεμιτό να χρησιμοποιείται ένα συνδυασμός εργαλείων, τα οποία επιλέγονται ανάλογα με τον διαθέσιμο χρόνο και τα μέσα, τους συμμετέχοντες στη διαδικασία και τον καλύτερο τρόπο προσέγγισής τους.

Βήμα 3.

Επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων

Η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων πρέπει να εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, καθώς ένα δι-

δαγμα μπορεί να έχει νόημα σε ένα πλαίσιο, αλλά όχι σε ένα άλλο. Τα διδάγματα πρέπει να έχουν τη μορφή μιας «καθολικής δήλωσης», με την έννοια ότι όταν επικοινωνούνται προς τα έξω, θα πρέπει να αντανακλούν μια γενικότερη αλήθεια ή κατάσταση και να μην επικεντρώνονται μόνο σε μια πολύ συγκεκριμένη περίπτωση.

Βήμα 4.

Αξιοποίηση και διάχυση των αποτελεσμάτων

Η αξιοποίηση και διάχυση των αποτελεσμάτων της διαδικασίας μάθησης μπορεί να εξυπηρετήσει πολλούς και διαφορετικούς στόχους. Εσωτερικά, όχι μόνο τα διδάγματα, αλλά και όλη η διαδικασία μάθησης, μπορεί να προσφέρει συστάσεις για τη βελτίωση διαδικασιών σχεδιασμού, παρακολούθησης, αξιολόγησης και υλοποίησης. Η διάχυσή τους εκτός του οργανισμού μπορεί να εμπνεύσει, να ενδυναμώσει την κουλτούρα μάθησης, να συμβάλει σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων, να παράσχει πληροφορίες για αξιολογήσεις, να αναδείξει την εμπειρία σε χρηματοδότες κ.α.

ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ:

Δεν είναι αξιολόγηση.

Δεν αποσκοπεί στο να εξηγήσει όλες τις εκφάνσεις μιας εμπειρίας/διαδικασίας.

Δεν είναι απλή περιγραφή μιας εμπειρίας/διαδικασίας.

Δεν περιορίζεται απλά στο να οργανώνει δεδομένα.

**Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ
ΜΑΘΗΣΗΣ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΑΠΟΦΕΡΕΙ
ΠΟΛΛΑΠΛΑ
ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΕΝΑΝ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ**

Η διαδικασία μάθησης που ακολουθήθηκε για την εξαγωγή των διδαγμάτων του προγράμματος της Δαδιάς, πραγματοποιήθηκε σε δύο μέρη. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, έγινε ο σχεδιασμός, η συλλογή και ανάλυση των δεδομένων από την ομάδα του WWF Ελλάς. Η συλλογή των δεδομέ-

νων πραγματοποιήθηκε μέσα από ομαδικές ασκήσεις, συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια σε πρώην και νυν συνεργάτες της οργάνωσης που σχετίζονται με το πρόγραμμα Δαδιάς, καθώς και με την επισκόπηση του διαθέσιμου σχετικού υλικού (κείμενα, αναφορές κτλ.).

Η διαδικασία μάθησης μπορεί να αποφέρει πολλαπλά οφέλη για έναν οργανισμό. Τα αποτελέσματα του πρώτου μέρους οδήγησαν στην παραγωγή μιας σειράς διδαγμάτων, τα οποία παρουσιάστηκαν στο δεύτερο μέρος σε εκπροσώπους των ενδιαφερόμενων μερών, κατά τη διάρκεια διημερίδας που διοργανώθηκε στην Αλεξανδρούπολη γι' αυτό το σκοπό. Στο συμμετοχικό εργαστήριο της διημερίδας, οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες εργασίας, η κάθε μια εκ των οποίων συζήτησε μια κρίσιμη για το παρόν και το μέλλον της προστασίας της περιοχής

θεματική ενότητα, βασισμένη στα διδάγματα που συζητήθηκαν. Από το δεύτερο μέρος της διαδικασίας μάθησης και μέσα από δομημένες διαδραστικές ασκήσεις, προέκυψαν συμπεράσματα με βάση τα διδάγματα, για την καλύτερη και πιο ολοκληρωμένη διαχείριση των απειλών που αντιμετωπίζει η προστασία της περιοχής σήμερα. Τα αποτελέσματα των διεργασιών των δύο μερών της διαδικασίας μάθησης παρουσιάζονται στις παρακάτω ενότητες, με σκοπό την περαιτέρω διάχυση και αξιοποίησή τους.

ΤΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΑΔΙΑΣ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΕ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΚΛΙΜΑΚΑ

Για την αποτελεσματική προστασία, ειδικά ειδών που δε διαμένουν σταθερά σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, είναι πολύ σημαντικό να προσδιορίζεται και να αξιολογείται εγκαίρως το κατάλληλο γεωγραφικό και θεματικό εύρος στις δράσεις προστασίας, και ενδεχομένως, ανάλογα με την περίπτωση, η διασυνοριακή συνεργασία και προστασία.

Σε αρκετές περιπτώσεις απειλούμενων ειδών, η διασυνοριακή προστασία είναι πολύ σημαντική. Η προστασία στην κλίμακα μιας μόνον προστατευόμενης περιοχής, όπως είναι το δάσος Δαδιάς, αποδεικνύεται ότι διαχρονικά δεν είναι επαρκής για μεταναστευτικά είδη, είδη με μεγαλύτερο εύρος μετακίνησης και δια-

φορετικά στάδια ζωής, όπως είναι για παράδειγμα οι γύπες. Οι δράσεις προστασίας χρειάζεται να λαμβάνουν υπόψη αυτόν τον παράγοντα και να εξασφαλίζεται η συνεκτικότητά τους με τις γειτονικές προστατευόμενες περιοχές, των οποίων η κατάσταση διατήρησης μπορεί να χρήζει βελτίωσης.

Η διασυνοριακή συνεργασία για την προστασία του ασπροπάρη αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα που αναδεικνύει την ανάγκη σχεδιασμού και παρέμβασης στην κατάλληλη κλίμακα. Μετά από χρόνια προστασίας, αρχικά στο δάσος Δαδιάς και μετέπειτα στη διασυνοριακή περιοχή της Ροδόπης, αποδείχθηκε ότι οι μεγαλύτερες απειλές για το είδος συναντώνται στις χώρες μετανάστευσης και διαχείμασης. Οι προσπάθειες, πλέον, βασίζονται στη συνεργασία φορέων από τις Βαλκανικές χώρες και τις χώρες μετανάστευσης, με σκοπό να καλύπτουν όλο το γεωγραφικό εύρος και τις φάσεις της ζωής του σπάνιου πουλιού και να διαπραγματεύονται όλες τις απειλές που αυτό αντιμετωπίζει.

ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Για την αποτελεσματική προστασία ειδών και οικοτόπων, είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός συνδυασμού δράσεων προστασίας και ευρύτερων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών μέτρων, μέσα από μια συστημική προσέγγιση ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή και των παραγόντων που την επηρεάζουν.

Για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση αποτελεσματικών δράσεων προστασίας, είναι απαραίτητο να καταγράφονται, να αξιολογούνται και να λαμβάνονται υπόψη όλα τα στοιχεία που συνθέτουν ένα οικοσύστημα, συμπεριλαμβανομένης της συστημικής καταγραφής και ανάλυσης των κοινωνικο-οικονομικών τάσεων και επιδράσεων. Με αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατό να διαπιστωθεί εμπεριστατωμένα ποια είδη και ποια στοιχεία του περι-

βάλλοντος επηρεάζονται και με ποιο τρόπο, καθώς και ποιες είναι οι βέλτιστες δυνατότητες παρέμβασης.

Κατά τη διαδικασία επιλογής των κατάλληλων εφαρμοσμένων δράσεων προστασίας, πρέπει πάντα να συνημιολογίζονται οι διαθέσιμοι πόροι (ανθρώπινοι, οικονομικοί και τεχνολογικοί) και οι δυνατότητες για δραστηριοποίηση που υπάρχουν στην περιοχή.

Η διατήρηση των πληθυσμών των αρπακτικών πουλιών απαιτεί τόσο την αντιμετώπιση των άμεσων απειλών, όσο και την εξασφάλιση της των ειδών αυτών να βρίσκουν κατάλληλη και επαρκή τροφή. Η πολύχρονη μελέτη της συμπεριφοράς των αρπακτικών μας έχει δείξει ότι προτιμούν να κυνηγούν τη λεία τους σε ανοικτούς χώρους, διάσπαρτους με ώριμα δέντρα για να ξεκουράζονται και να εσπεύουν την περιοχή. Αυτοί οι χώροι, είναι ακόμα πιο σημαντικοί όταν βρίσκονται κοντά στα δάση και στα βράχια όπου φωλιάζουν τα αρπακτικά πουλιά. Αυτή η ανάγκη, συνδέεται με τη μωσαϊκότητα του δασικού και αγροτικού τοπίου (εναλλαγές δάσους και ανοικτών εκτάσεων).

Η εγρήγορση όλων των εμπλεκόμενων για τη διατήρηση και αναβάθμιση της μωσαϊκότητας του τοπίου της περιοχής οφείλεται σε αυτήν ακριβώς την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν τα είδη και τα οικοσυστήματα με τις ανθρώπινες δραστηριότητες (γεωργία, υλοτομία, κτηνοτροφία).

Αποφασίζοντας να προστατεύσω ένα είδος

Γνωρίζω το είδος

- βιολογία, οικολογία, ηθολογία

Μεταφράζω τη θεωρία σε πρακτική

- τι σημαίνει «φωλιάζει σε ώριμα δέντρα»;

Κατανοώ το οικοσύστημα

- καταγραφή, αξιολόγηση στοιχείων που το συνθέτουν

Καταγράφω συστηματικά και αναλύω τις κοινωνικο-οικονομικές τάσεις και επιδράσεις

- ποια είδη και στοιχεία του περιβάλλοντος επηρεάζονται
- με ποιο τρόπο
- ποιες είναι οι βέλτιστες δυνατότητες παρέμβασης

ΕΓΚΑΙΡΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ

Η έγκαιρη διάγνωση των απειλών μέσω της συνεχούς επαγρύπνησης είναι καθοριστικής σημασίας για την ικανή ανταπόκριση σε αυτές.

Χρειάζεται να δίνεται πολύ μεγάλη προσοχή, τόσο στην αρχή, όσο και κατά τη διάρκεια ενός προγράμματος, στην έγκαιρη διάγνωση και αξιολόγηση των τάσεων και των αλλαγών στις δραστηριότητες που επηρεάζουν τα είδη, τους βιοτόπους και τις περιοχές.

Σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, οι παράγοντες που επηρεάζουν τα ευαίσθητα οικοσυστήματα δεν παραμένουν σταθεροί στη διάρκεια του χρόνου. Ένα πρόγραμμα προστασίας πρέπει να περιλαμβάνει διαρκή παρακολούθηση επιστημονικών δεδομένων, συστηματική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων προστασίας, καθώς και τη δυνατότητα αναπροσαρμογής των

στόχων, των δράσεων και των μέτρων ανάλογα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης και τις αλλαγές των συνθηκών.

Επιπλέον, λόγω της πολυπλοκότητάς τους, οι ευρύτερες κοινωνικο-οικονομικές και θεσμικές εξελίξεις, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό ένα προστατευόμενο είδος ή περιοχή, πολλές φορές είναι δύσκολο να εκτιμηθούν σωστά εγκαίρως. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η ικανότητα ανταπόκρισης σε αυτές να είναι μειωμένη ή αποσπασματική, γεγονός που εντείνεται από τη μειωμένη δυνατότητα αντιμετώπισής τους από μια μόνο οργάνωση.

Η εγκατάσταση των ΑΣΠΗΕ στη Θράκη ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 2000, χωρίς να διαγνωστεί έγκαιρα ότι θα ακολουθούσε εκτεταμένη ανάπτυξη ΑΣΠΗΕ στην ορεινή περιοχή. Με ένασμα το Σχέδιο ΚΥΑ του ΥΠΕΧΩΔΕ για το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας» τον Ιανουάριο 2008, το WWF Ελλάς πρότεινε βάσει της υπάρχουσας επιστημονικής γνώσης, τον πρώτο χάρτη ευαισθησίας για την ορθή χωροθέτηση των ΑΣΠΗΕ τον Οκτώβριο του 2008, χωρίς όμως αυτός να ληφθεί υπόψη στην έκδοση της ΚΥΑ, τον Δεκέμβριο του 2008. Στη συνέχεια, το WWF Ελλάς πρόεβη σε ενδελεχή έρευνα των επιπτώσεων των εγκατεστημένων ΑΣΠΗΕ την περίοδο 2008-2010, και βάσει των νεότερων στοιχείων, πρότεινε αναθεωρημένο χάρτη ευαισθησίας για την ορθή χωροθέτηση των ΑΣΠΗΕ το 2013, βάσει του οποίου οργάνωσε άσκηση πολιτικής πίεσης για την αδειοδότηση νέων ΑΣΠΗΕ στην περιοχή, και ανέδειξε σε όλους τους φορείς τις καταγεγραμμένες και τις δυνητικές επιπτώσεις στα αρπακτικά πουλιά, τους γύπες και τις νυχτερίδες.

Η μη έγκαιρη διάγνωση της δυναμικής της ανάπτυξης των ΑΣΠΗΕ στη Θράκη μέσω της θεσμοθέτησης της περιοχής ως Περιοχή Αιολικής Προτεραιότητας, καθυστέρησε τις αποφάσεις για την υλοποίηση των απαραίτητων ερευνών και την άσκηση της ανάλογης πολιτικής πίεσης σε αρχικό στάδιο, που θα μπορούσε δυνητικά να είχε επηρεάσει το Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Η επιστημονική συλλογή στοιχείων και τεκμηρίωση είναι ο ακρογωνιαίος λίθος πάνω στον οποίο μπορούν να θεμελιωθούν και να χτιστούν επιτυχημένες δράσεις προστασίας.

Η ολοκληρωμένη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών προϋποθέτει την αναγνώριση της αρχικής κατάστασης (baseline) της περιοχής και των προστατευόμενων στοιχείων σε αυτή, τον εντοπισμό και την κατανόηση των μεταβολών του φυσικού περιβάλλοντος και των αιτιών που προκαλούν αυτές τις μεταβολές. Η συστηματική οικολογική παρακολούθηση (ecological monitoring) των υπό προστασία ειδών ή και οικοτόπων αποτελεί ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την αξιολόγηση των μέτρων προστασίας, μέσα από την απόκτηση

πολύτιμης γνώσης και της σύνδεσης της έρευνας με την εφαρμογή.

Ένα επιτυχημένο πρόγραμμα παρακολούθησης βιοτόπων πρέπει να είναι ρεαλιστικό όσον αφορά τον χρόνο, το κόστος και το ανθρώπινο δυναμικό που απαιτούνται για την υλοποίησή του, ώστε να μην κινδυνεύει η συνέχιση και η ακρίβεια της παρακολούθησης. νεται από τη μειωμένη δυνατότητα αντιμετώπισής τους από μια μόνο οργάνωση.

Η αξία των μακρόχρονων σχεδίων συστηματικής παρακολούθησης έχει ήδη τεκμηριωθεί για το ΕΠ Δαδιάς. Συγκεκριμένα, η μακρόχρονη ετήσια παρακολούθηση του σπάνιου μαυρόγυπα, αφενός, έκρουσε τον κώδωνα κινδύνου για το μέλλον του είδους και, αφετέρου, προσέφερε στην ομάδα του WWF Ελλάς πολύτιμα στοιχεία για τη σύνταξη ενός διαχειριστικού σχεδίου για τον μαυρόγυπα, με το οποίο αξιολογήθηκαν οι προτεραιότητες διαχείρισης, προστασίας και έρευνας του είδους.

Σημαντικά είναι και τα ευρήματα που αφορούν την καταγραφή αλλαγών τύπων κάλυψης-τοπίου. Τις τελευταίες δεκαετίες τεκμηριώνεται η συνεχής επέκταση των δασοσκεπών εκτάσεων σε βάρος των ανοιχτών περιοχών, με παράλληλη μείωση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας, με σοβαρές επιπτώσεις στα αρπακτικά πουλιά και σε άλλα σημαντικά είδη της βιοποικιλότητας του ΕΠ Δαδιάς.

© WWF Ελλάς

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Απαραίτητο στοιχείο για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας ενός προγράμματος είναι η επακόλουθη εφαρμογή των επιτυχημένων δράσεων του σε διευρυμένη κλίμακα, καθώς και η μεταβίβασή τους σε τρίτους, έτσι ώστε αυτές να μπορούν να συνεχίσουν να εφαρμόζονται από τοπικούς φορείς. Η σαφήνεια ως προς τον χρονικό ορίζοντα παίζει κομβικό ρόλο.

Η ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕ-
ΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΟΥΣ.

Η εξασφάλιση της συνέχειας των δράσεων προστασίας αποτελεί το κλειδί για την αποτελεσματικότητά τους. Ο χρόνος και ο τρόπος με τον οποίο θα γίνει αυτή η μετάβαση πρέπει να είναι προσεκτικά σχεδιασμένοι, έτσι

ώστε να περιορίζεται το ρίσκο αποτυχίας της μετάβασης. Είναι απαραίτητο να ορίζονται με μεγάλη σαφήνεια οι σταθμοί, οι χρόνοι και τα προαπαιτούμενα μιας στρατηγικής εξόδου και παράδοσης.

Ο σχεδιασμός της παρακολούθησης των βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων και των ανθρωπινων δραστηριοτήτων με γνώμονα την εφαρμογή του από δημόσιο φορέα, η πενταετής εφαρμογή του και η επαναξιολόγησή του, κατέληξαν στην πρόταση ενός πρότυπου σχεδίου παρακολούθησης του δάσους Δαδιάς, ρεαλιστικού και σημαντικού για τη διαμόρφωση της διαχείρισης για την προστασία της περιοχής.

Η βιωσιμότητα της συνέχειας της εφαρμογής του σχεδίου παρακολούθησης προϋποθέτει την ύπαρξη ενός θεσμοθετημένου φορέα με εξασφαλισμένη χρηματοδότηση και στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό. Από την πρώτη κιόλας έκδοση του σχεδίου παρακολούθησης, είχε αναφερθεί ότι κατάλληλος φορέας για να αναλάβει την αρμοδιότητα της εφαρμογής του σχεδίου παρακολούθησης ήταν ο Φορέας Διαχείρισης (ΦΔ) του ΕΠ Δαδιάς, στον οποίο και παραδόθηκε σταδιακά κατά την περίοδο 2013-2015.

Σημαντική εξέλιξη είναι ότι ο Φορέας Διαχείρισης του ΕΠ Δαδιάς -πλέον Μονάδα Διαχείρισης- εφαρμόζει το Σχέδιο Συστηματικής Παρακολούθησης σύμφωνα με τις προτεινόμενες μεθόδους του WWF Ελλάς. Για την επιτυχημένη εφαρμογή του, αλλά και τη μετέπειτα υιοθέτησή του, απαιτείται το σχέδιο παρακολούθησης να είναι, εκτός από επιστημονικά άρτιο, και εφικτό. Ένας βασικός λόγος που η υιοθέτησή του από τον Φορέα Διαχείρισης ήταν εφικτή, ήταν ότι μετά από την πρώτη εφαρμογή του αξιολογήθηκε και αναθεωρήθηκε από το WWF, έτσι ώστε να προσαρμοστεί σε πιο ρεαλιστικά μέτρα.

Ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η παράδοση στον αρμόδιο φορέα του Σχεδίου Συστηματικής Παρακολούθησης -του πρώτου που υλοποιήθηκε ποτέ στην χώρα μας- έγιναν εφικτά λόγω της δέσμευσης του WWF Ελλάς για μακροπρόθεσμη συμβολή στην προστασία της περιοχής. Η δέσμευση αυτή, όμως, υλοποιήθηκε σε ένα πλαίσιο χρονικής ασάφειας ως προς τον χρόνο εγκαθίδρυσης και λειτουργικότητας του Φορέα Διαχείρισης. Η εξαρχής σαφήνεια ως προς τον χρόνο που ο Φορέας Διαχείρισης θα ήταν σε θέση να αναλάβει το έργο της παρακολούθησης, θα είχε οπωσδήποτε δημιουργήσει καλύτερες συνθήκες, τόσο για την διαχείριση των πόρων του WWF Ελλάς, όσο και για τον τρόπο παράδοσης του έργου.

ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

I. Συν-διαμόρφωση

Η εφαρμοσιμότητα των δράσεων προστασίας και η αποδοχή τους από την τοπική κοινωνία μπορεί να λειτουργήσει ως ενισχυτικός παράγοντας της θεσμικής κατοχύρωσής τους. Η ανάπτυξη λύσεων μαζί με τους άμεσα ενδιαφερόμενους αποτελεί κλειδί για τον προσδιορισμό εφαρμόσιμων θεσμών και κανονισμών.

Οι τοπικές δράσεις προστασίας συχνά μπορεί να είναι μόνο μερικώς επιτυχημένες εάν δεν υποστηρίζονται από κατάλληλα εθνικά πλαίσια.

Οι κάτοικοι και οι χρήστες μιας περιοχής είναι οι μόνοι που διαθέτουν τη γνώση για το ποιες λύσεις είναι πραγματικά εφαρμόσιμες.

Η σύνθεση της τοπικής γνώσης με τα επιστημονικά δεδομένα και την ευρύτερη επιστημονική εμπειρία, μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη βιώσιμων πρακτικών και θεσμών.

Η εφαρμογή κάποιων δράσεων προστασίας σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς παρέχει τη δυνατότητα να αποδειχθεί στην πράξη ότι αυτές μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς αρνητικές επιδράσεις στη διαβίωση και τα εισοδήματα των κατοίκων της περιοχής. Στη συνέχεια, αφού έχουν δοκιμαστεί και εφαρμοστεί σε μικρή κλίμακα, μπορούν να προταθούν ως διαχειριστικά μέτρα και να ενταχθούν στο νομικό καθεστώς της προστατευόμενης περιοχής.

**ΟΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ
ΜΕΡΙΚΩΣ ΕΠΙΤΥ-
ΧΗΜΕΝΕΣ ΕΑΝ ΔΕΝ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ
ΑΠΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ
ΕΘΝΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ.**

Η εποχική αλλαγή των δασικών εργασιών (υλοτομιών) εκτός αναπαραγωγικής περιόδου κοντά σε δέντρα με φωλιές σπάνιων αρπακτικών πουλιών προτάθηκε ως μέτρο προστασίας στην εγκεκριμένη Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη του δάσους Δαδιάς (ΕΠΜ), η οποία εγκρίθηκε το 1995. Η εφαρμογή του έγινε εφικτή χάρη στη συνεργασία και τον συμμετοχικό σχεδιασμό μεταξύ του WWF Ελλάς, του Δασαρχείου Σουφλίου και των δασικών συνεταιρισμών από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, και πολύ πριν τη θεσμοθέτηση της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο. Η υλοποίηση αυτού του μέτρου προστασίας κρίθηκε ρεαλιστική, γι' αυτό και συμπεριλήφθηκε στην ΚΥΑ του ΕΠ Δαδιάς.

Ωστόσο, η υλοποίηση αυτού του μέτρου ξεκίνησε, όταν οι τοπικοί δασικοί συνεταιρισμοί της περιοχής Σουφλίου ήταν εύρωστοι και αριθμούσαν πολλά μέλη. Σήμερα, οι δασικοί συνεταιρισμοί διαθέτουν πολύ λιγότερα μέλη και μεγάλης ηλικίας, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να φέρουν εις πέρας όλες τις ανάγκες δασικών υλοτομιών της περιοχής. Είναι σημαντικό να ακολουθηθεί η ίδια προσέγγιση του συμμετοχικού σχεδιασμού μεταξύ των εμπλεκόμενων για να διαμορφωθεί ο τρόπος εξεύρεσης περισσότερων δασεργατών για την ομαλή και έγκαιρη υλοποίηση της δασικής διαχείρισης του ΕΠ Δαδιάς, χωρίς να διακυβεύεται η εφαρμογή του προβλεπόμενου στην ΚΥΑ μέτρου προστασίας.

Για να είναι μακροπρόθεσμη και βιώσιμη η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, πρέπει να ξεκινάει ήδη από τον σχεδιασμό του εκάστοτε προγράμματος, καθώς και να υποστηρίζεται και να ενισχύεται καθ' όλη τη διάρκειά του.

**ΣΥΝ-ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ,
ΟΧΙ ΑΠΛΩΣ
ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ**

Η ανάπτυξη βιώσιμων λύσεων απαιτεί τη συνεργασία ήδη από τον σχεδιασμό της παρέμβασης, και τον σεβασμό στην αξία που φέρνει ο κάθε εταίρος.

Με μία τέτοια προσέγγιση συν-διαμόρφωσης χτίζουμε, όχι μόνο βιώσιμες λύσεις, αλλά και πολύτιμες σχέσεις εμπιστοσύνης και βάσεις για την επίλυση κάθε μελλοντικού προβλήματος.

Η εμπειρία καταδεικνύει ότι τα μέτρα που συν-διαμορφώθηκαν με τις αρμόδιες υπηρεσίες και τους χρήστες, όπως αυτά που αφορούν τη δασική διαχείριση, έτυχαν επιτυχούς εφαρμογής, με κοινωνική αποδοχή, και χωρίς να διαταράζουν τις σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών.

Αντιθέτως, τα μέτρα που θεσμοθετήθηκαν χωρίς ουσιαστική διαβούλευση και ευκαιρίες συν-διαμόρφωσης, όπως αυτά που αφορούν τους πολεοδομικούς κανόνες, συνεχίζουν να αποτελούν σταθερό σημείο τριβής και αφορμή αντίδρασης στις πολιτικές προστασίας της περιοχής.

Μέσα από μία τέτοια συν-διαμόρφωση λύσης, μπορέσαμε να εξασφαλίσουμε την προστασία των φωλιών των αρπακτικών με την χρονική αλλαγή υλοτομίας.

II. Σύνδεση με την τοπική πραγματικότητα/οπτική του χρήστη

Η μακροχρόνια αποδοχή και επιτυχία του προγράμματος βασίζεται αρχικά στη σωστή αποτύπωση της τοπικής πραγματικότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που τη συνθέτουν, και, στη συνέχεια, στην ενσωμάτωσή τους στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων.

Με άλλα λόγια, χρειάζεται να γίνει σύνδεση, και όχι προσαρμογή των αξιών της οργάνωσης, με την τοπική πραγματικότητα. Η περιγραφή του προβλήματος από την οπτική του χρήστη συμβάλλει στην ουσιαστική κατανόησή του, η οποία, σε συνδυασμό με την επιστημονική γνώση και έρευνα, μπορεί να δώσει ουσιαστικές, και εφικτές λύσεις και έτσι να συμβάλει στη βελτίωση της συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης.

Πριν ξεκινήσει η διαδικασία της εμπλοκής της τοπικής κοινωνίας, είναι απαραίτητο να έχει προηγηθεί μια κοινωνικο-οικονομική ανάλυση της περιοχής, καθώς και μια διαδικασία χαρτογράφησης των αναγκών και ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Στην έναρξη του προγράμματος Δαδιάς και στο πλαίσιο σύνταξης της ΕΠΜ, καταγράφηκαν οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες της περιοχής. Ανάμεσα στα άλλα προτεινόμενα μέτρα, ήταν και η ανάπτυξη του οικοτουρισμού, τόσο στον οικισμό της Δαδιάς, όσο και στους γειτονικούς οικισμούς με ανάδειξη τοπικών στοιχείων μέσα από διαφορετικές θεματικές υποδομές. Στόχος του οικοτουρισμού ήταν η υλοποίηση μιας ήπιας ανάπτυξης και η προώθηση ενός αναπτυξιακού μέτρου που να συμβάλλει έμμεσα στην προστασία της περιοχής. Μέσω του οικοτουρισμού, η περιοχή απέκτησε τεράστια φήμη, η οποία απέφερε και τα ανάλογα αποτελέσματα στην προστασία της, όπως χρηματοδοτήσεις, έγκριση ευρωπαϊκών προγραμμάτων LIFE, LEADER, INTERREG κλπ., αλλά και κρατικών προγραμμάτων με πολλαπλά οφέλη στην ανάπτυξη των τοπικών φορέων και των κατοίκων.

Μετά από 30 χρόνια, ο οικοτουρισμός, ενώ συνεχίζει να αποτελεί προτεραιότητα για τους τοπικούς φορείς και τους κατοίκους, δεν αποφέρει τα ίδια αποτελέσματα συγκριτικά με την πριν το 2008 περίοδο, καθώς έχουν μειωθεί δραστικά τόσο ο αριθμός των επισκεπτών, όσο και ο τοπικός πληθυσμός που θα μπορούσε να στηρίξει οικοτουριστικές δράσεις.

Η επαναξιολόγηση των κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών και η έρευνα των προσδοκιών των επισκεπτών είναι αναγκαία προαπαιτούμενα για να στηριχθούν όσες τουριστικές επιχειρήσεις επέζησαν των συνεχόμενων κρίσεων και να αναπτυχθεί ξανά ο οικοτουρισμός, αποτελώντας έναν δυνατό μοχλό ήπιας ανάπτυξης που να ταιριάζει στους στόχους ενός Εθνικού Πάρκου, που με τη σειρά του, μέσω δικτύωσης, θα ωφελήσει και τις άλλες περιοχές του Έβρου και της Θράκης.

**ΕΝΑ ΑΝΟΙΓΜΑ
ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ.**

Σε κάθε νέο ξεκίνημα είναι κρίσιμο να υπάρχουν συνοδοιπόροι πρόθυμοι να υποστηρίξουν, να καθοδηγήσουν και να παρακινήσουν τις κοινότητές τους.

Στο πλαίσιο της συν-διαμόρφωσης είναι κρίσιμο για την επιτυχία μιας δράσης, να αναζητούνται αυτοί οι άνθρωποι που μπορούν να συμβάλουν με την εμπειρία και την γνώση τους, αλλά και να γίνουν πρεσβευτές της δράσης μας. Η επιφυλακτικότητα προς το νέο είναι στην ανθρώπινη φύση. Ο καλύτερος τρόπος να ξεπεραστεί η επιφυλακτικότητα, είναι η ενεργή συμμετοχή ανθρώπων μέσα από την ίδια την (κάθε) κοινότητα.

Τα άτομα αυτά (focal persons ή local champions) λαμβάνουν αναγνωρισιμότητα και εμπιστοσύνη από τα μέλη της τοπικής κοινωνίας και μπορούν να επηρεάσουν θετικά ή και αρνητικά το βαθμό αποδοχής του προγράμματος συνολικά ή των επιμέρους δράσεών του. Είναι, επίσης, αυτοί στους οποίους μπορεί να βασιστεί μια οργάνωση, ειδικά τον πρώτο καιρό της παρουσίας της σε μια νέα περιοχή, για να λάβει χρήσιμες πληροφορίες και να επιτύχει ευρύτερη δικτύωση.

Η απόφαση του WWF να ιδρύσει μόνιμο γραφείο στην Δαδιά το 1992 -την ίδια χρονιά που ιδρύθηκε η οργάνωση στην Ελλάδα- ήταν μία απόφαση ριψοκίνδυνη: Απαιτούσε την αποτελεσματική λειτουργία μιας ομάδας νέων ανθρώπων, σε μία απομακρυσμένη περιοχή, σε μία εποχή αναλογικών συστημάτων επικοινωνιών. Δε θα μπορούσε ποτέ να έχει πετύχει εάν δεν είχε «αγκαλιαστεί» από ανθρώπους που ήταν κοινωνοί του σκοπού και στάθηκαν συνοδοιπόροι στα πρώτα, όπως και στα επόμενα, βήματα της προσπάθειας.

III. Το περιβάλλον ως ευκαιρία για την τοπική κοινωνία

Χρειάζεται να επιτυγχάνεται ισορροπία μεταξύ των δράσεων που αφορούν την εμπλοκή και ενδυνάμωση της τοπικής κοινωνίας και των αμιγώς επιστημονικών δράσεων προστασίας.

Τα δύο αυτά στοιχεία έχουν την ίδια βαρύτητα και είναι εξίσου αναγκαία για να επιτύχει το πρόγραμμα τους στόχους του, καθώς και για να υπάρχει αποτελεσματική και μακροχρόνια προστασία. Είναι σημαντικό να παραμείνει κανείς πιστός στην αρχή του «μαζί με την τοπική κοινωνία», αλλά και να διατηρεί ρεαλιστικές προσδοκίες για τις ικανότητες και τους χρόνους ωρίμανσης.

Η εκπαίδευση της τοπικής κοινωνίας και η παροχή στήριξης ως προς τα μέσα διαβίωσής της αποτελούν καταλυτικούς παράγοντες ως προς αυτό, καθώς ενισχύουν τη μεγαλύτερη αποδοχή και συμμετοχή στις δράσεις του προγράμματος μέσα από την ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό των γνώσεων και των δεξιοτήτων της.

Η συμμετοχή ή εργασιακή απασχόληση των κατοίκων της περιοχής στο πλαίσιο του προγράμματος, όχι μόνο μπορεί να ενισχύσει τις δεξιότητές τους ή να προσφέρει μια εναλλακτική πηγή εσόδων, αλλά, επιπλέον, τους καθιστά ενεργά και αδιάσπαστα μέρη της προσπάθειας για την προστασία της βιοποικιλότητας και του τόπου τους. Η ενδυνάμωση της λειτουργίας τοπικών οργανισμών για την υλοποίηση αυτών των οικονομικών δραστηριοτήτων, οδηγεί στην καλύτερη κατανόηση του ότι η προστασία της φύσης είναι κάτι που τους αφορά.

Το πρόγραμμα της Δαδιάς υποστήριξε και λειτούργησε τις δράσεις οικοτουρισμού σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, προωθώντας παράλληλα ενέργειες ανταλλαγής εμπειρίας και εκπαίδευσης εκπροσώπων φορέων, ΜΚΟ και άλλων σχημάτων, τόσο τοπικά, όσο και εθνικά, με στόχο ο οικοτουρισμός να μην αποσυνδέεται με την προστασία της περιοχής σε γνωστικό και σε πρακτικό επίπεδο. Με αυτόν τον τρόπο, η επιστημονική γνώση μεταφέρεται με απλό τρόπο στους φορείς και στους κατοίκους, αυξάνοντας έτσι την κατανόηση, τη συμμετοχικότητα και τη συναίνεση. Ταυτόχρονα, γίνεται ξεκάθαρο ότι η προστασία δεν αποτελεί μονοσήμαντα περιβαλλοντικό στόχο, αλλά παράλληλα στόχο κοινωνικό και οικονομικό, δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας.

© Andrea Bonetti / WWF Ελλάς

Η φύση αποτελεί ένα ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τουρισμού, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει ενδιαφέρον και ανάληψη πρωτοβουλίας από την τοπική κοινωνία.

**Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΙΝΑΙ
ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΗ ΜΕ
ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΥΗΜΕΡΙΑ.**

Η οικοτουριστική δραστηριότητα μπορεί να αποφέρει ουσιαστική κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια γίνεται πολύ δύσκολα βιώσιμη αν η περιοχή δεν έχει τις δυνατότητες ή το ενδιαφέρον για τη ανάπτυξη τέτοιου τύπου οικονομικής δραστηριότητας.

Υπάρχουν μεγαλύτερες δυνατότητες αποτελεσματικότητας και βιωσιμότητας των δράσεων οικοτουρισμού που υλοποιεί μια οργάνωση, όταν συμπεριλαμβάνονται από νωρίς οι εκά-

στοτε φορείς για συν-διαμόρφωση και συμμετοχικό σχεδιασμό, και όταν εφαρμόζεται η σταδιακή παράδοση σε αυτούς, διατηρώντας έναν υποστηρικτικό ρόλο και ρόλο ανοίγματος αυτών των τομέων σε νέες προοπτικές. Χρειάζεται να σχεδιάζεται από την αρχή η συνέχεια, αλλά και η εφαρμογή σε μεγαλύτερη κλίμακα, ιδανικά χωρίς τη συμμετοχή της οργάνωσης ή έστω με τη συμμετοχή της σε περιορισμένο και προκαθορισμένο ρόλο.

Η αναγνωρισιμότητα που απέκτησε η περιοχή δεν είναι αρκετή για τη διατήρηση και την αύξηση του οικοτουρισμού, δίχως προγενέστερη ύπαρξη τουριστικής ανάπτυξης. Βασικές ελλείψεις σε υποδομές, το μειωμένο ενδιαφέρον της τοπικής κοινωνίας και η έλλειψη ενός σχεδίου στήριξης από την πολιτεία, είχαν ως αποτέλεσμα να μην αποδώσουν οι προσπάθειες για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση ενός πρότυπου οικοτουριστικού μοντέλου.

Η βασική έλλειψη εντοπίζεται σε ένα σοβαρό σχέδιο τουρισμού ευρύτερα, και όχι μόνο οικοτουρισμού, με αιχμή τη φύση και τις αξίες της περιοχής, αλλά και τις δυνατότητες και τις προσδοκίες των κατοίκων. Κρίνεται απαραίτητο στοιχείο, και για τη μελλοντική ανάκαμψη του οικοτουρισμού, η σύνταξη ενός τέτοιου σχεδίου.

Όσο καλό και αν είναι ένα τοπικό σχέδιο, πρέπει να εντάσσεται σε έναν ευρύτερο σχεδιασμό σε επίπεδο π.χ. Περιφέρειας, ή Εθνικών Πάρκων, ή δικτύου Natura 2000.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

I. Συμμετρία γνώσης και πληροφόρησης

Η επιστημονική, θεσμική και κοινωνικο-οικονομική γνώση των ομάδων ενδιαφέροντος σχετικά με το αντικείμενο και την περιοχή προστασίας δεν μπορεί να λαμβάνεται ως δεδομένη, ανεξάρτητα από το επίπεδο εξειδίκευσης που αυτές μπορεί να έχουν.

Ιδιαίτερα σε οικοσυστήματα που αντιμετωπίζουν πολυπαραγοντικές απειλές και αφορούν έναν μεγάλο αριθμό εμπλεκόμενων μερών, τόσο η μεγάλη εικόνα των ζητημάτων προστασίας, όσο και η επιμέρους εξειδικευμένη γνώση, είναι σύνηθες να παραμένουν εγκλωβισμένες σε στεγανά και να μη μεταφέρονται παρά μόνο αποσπασματικά. Οι δράσεις και διαδικασίες προστασίας είναι πιο αποτελεσματικές όταν υπάρχει

στοχευμένη, συστηματοποιημένη και αμφίδρομη διάχυση της πληροφορίας, η οποία είναι απαραίτητο να παρέχεται στην κατάλληλη μορφή και στο κατάλληλο πλαίσιο, ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Με αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται το απαραίτητο κοινό ικανό επίπεδο γνώσης, ευνοείται το κλίμα συνεργασίας και ενδυναμώνεται η συστημική διάσταση των δράσεων προστασίας και της αντιμετώπισης των απειλών.

Καθ' όλη την παρουσία του στην περιοχή το WWF επένδυσε συστηματικά στην «εκπαίδευση» των υπαλλήλων των εμπλεκόμενων φορέων (τυπικά με ειδικές δράσεις ή άτυπα μέσω συναντήσεων και συνεργασίας). Αυτό αναδεικνύεται ως ένας καθοριστικός παράγοντας που ενδυνάμωσε τα στελέχη των υπηρεσιών και των φορέων για την εφαρμογή των προνοιών και των διαδικασιών της νομοθεσίας για την προστασία της φύσης (π.χ. ως προς την διαχείριση περιστατικών δηλητηρίασης ή προσκρούσεων σε υποδομές ενέργειας κτλ.).

© WWF Ελλάς

II. Καταλυτικός ρόλος

Μέσα από την προώθηση των συνεργειών και την ανταλλαγή πληροφορίας με τα εμπλεκόμενα μέρη και την ευρύτερη επιστημονική κοινότητα, ένα πρόγραμμα προστασίας μπορεί να επιτύχει πολλαπλό αντίκτυπο.

**Η ΕΝΕΡΓΗ ΔΙΑΔΡΑΣΗ
ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ
ΕΝΙΣΧΥΕΙ ΤΗΝ ΑΠΟ-
ΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ.**

Γι' αυτό χρειάζεται η οργάνωση να μπορεί να δρα ως σύνδεσμος και καταλύτης, φέρνοντας κοντά αυτούς που δουλεύουν προς την επίτευξη κοινών στόχων και να αναζητά τα κοινά σημεία με άλλες πρωτοβουλίες, ομάδες και προγράμματα.

Είναι πολύ σημαντικό να αναπτύσσονται δίκτυα με επιστημονικούς, τεχνικούς φορείς και ΜΚΟ και εκτός της περιοχής δραστηριοποίησης, καθώς θα είναι χρήσιμα στο να συμπληρώνουν την τεχνογνωσία εκεί που δεν υπάρχει πρόσβαση τοπικά.

Η ενεργή διάδραση με τους εμπλεκόμενους φορείς ενισχύει την αποτελεσματικότητα των δράσεων. Ο καταλυτικός ρόλος του WWF στη δικτύωση των εμπλεκόμενων φορέων έχει πολλαπλώς ωφελήσει στην αποτελεσματικότητα κάποιων δράσεων. Οι Μονάδες Διαχείρισης καλούνται επίσης να παίξουν αυτό τον ρόλο ο οποίος χρήζει περαιτέρω καλλιέργειας για την επίτευξη της αποτελεσματικότητας των στόχων προστασίας.

Το WWF Ελλάς επεσήμανε τις επιπτώσεις των ΑΣΠΗΕ στα σπάνια και προστατευόμενα πουλιά της Θράκης μέσα από την άσκηση πολιτικής πίεσης, επιστολές, παρουσιάσεις σε τοπικούς και εθνικούς φορείς, διάχυση της γνώσης σε γνωμοδοτούντες φορείς και την ενίσχυση της δικτύωσης όλων των εμπλεκόμενων. Μέσω αυτών των συνεργειών, το πρόβλημα της μη ορθής χωροθέτησης των ΑΣΠΗΕ στη Θράκη αναδείχθηκε, με αποτέλεσμα η διαχείριση αυτής της απειλής να μην αποτελεί ανησυχία μόνον των περιβαλλοντικών οργανώσεων, αλλά και των αρμόδιων φορέων. Αυτές οι συνέργειες χρήζουν υποστήριξης και συνέχειας σε ένα περιβάλλον δημοκρατικό και συμμετοχικό.

III. “Out of the box”

Ένα σημαντικό στοιχείο για την επιτυχημένη την πορεία του προγράμματος, είναι η συνεργασία με δυνατούς (ίσως και μη συμβατικούς) εταίρους. Ο ρόλος των εταίρων αυτών, είναι να υλοποιήσουν ή να ηγηθούν μέρους της προσπάθειας για τη προστασία ειδών και οικοτόπων, συμπληρώνοντας τις δεξιότητες της οργάνωσης και επηρεάζοντας το σκεπτικό της.

Σε τοπικό επίπεδο υπάρχουν στεγανά στα συστήματα, τα οποία στις μεγάλες πόλεις είναι πολύ πιο συγκεχυμένα. Το άνοιγμα σε δημιουργική συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς είναι ένα στοιχείο που θα έπρεπε να εξεταστεί πιο σοβαρά.

Η καλύτερη σύνδεση και η συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα μπορούν να φέρουν θετικά αποτελέσματα όπως:

1. τον εντοπισμό κάποιων τάσεων σε πιο αρχικό στάδιο και
2. την ανάπτυξη κάποιων αποτελεσματικών εργαλείων για θέματα όπως η συντήρηση του τοπίου.

Η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει σήμερα η περιοχή είναι η αλλοίωση του τοπίου λόγω της υποχώρησης της κτηνοτροφίας, της υλοτομίας και της ήπιας γεωργικής δραστηριότητας. Η συνέργεια με τον ιδιωτικό τομέα της μεταποίησης των σχετικών προϊόντων θα μπορούσε ίσως να προσφέρει βιώσιμες λύσεις που να βοηθούσαν την διατήρηση των «παραδοσιακών» χρήσεων της γης, προς όφελος τόσο της βιοποικιλότητας όσο και της τοπικής οικονομίας.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η ανάδειξη της περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο ήταν ένας από τους βασικούς παράγοντες επιτυχίας της προστασίας της.

Η αναγνώριση και η ανάδειξη μιας περιοχής ως ιδιαίτερης και σημαντικής από περιβαλλοντική σκοπιά δημιουργεί μια υπεραξία γι' αυτήν, την καθιστά σημαντική, όχι μόνο στα μάτια των πολιτών, αλλά και για την πολιτεία και τους χρηματοδοτικούς φορείς. Η υπεραξία αυτή, μπορεί να λειτουργήσει ως κινητήριο δύναμη και ως πολλαπλασιαστικός παράγοντας των δυνατοτήτων για την αποτελεσματική προστασία της σε βάθος χρόνου.

Όπως και σε κάθε άλλο πεδίο της ζωής, η ανάδειξη μιας περιοχής δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Αποτελεί μία επιτυχία που η διατήρησή της απαιτεί συνεχή εγρήγορση και επαγρύπνηση. Απαιτεί και συνεχή προώθηση στην ανάδειξη νέων αξιών και την εμβάθυνση στις ανάγκες προστασίας και τα οφέλη που προκύπτουν από αυτή.

Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ
ΚΑΙ Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ
ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΩΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ ΚΑΙ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΑΠΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ
ΣΚΟΠΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ
ΜΙΑ ΥΠΕΡΑΞΙΑ
ΓΙ' ΑΥΤΗΝ

Το WWF επένδυσε στην ανάδειξη της περιοχής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, γεγονός που προσέλκυσε διασημότητες, πολιτικούς και επισκέπτες, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί και στην τοπική κοινωνία το αίσθημα αναγνώρισης της περιβαλλοντικής σημασίας της περιοχής τους. Αυτή η αποδοχή συντέλεσε στην ενεργή εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας και στην προσέλκυση χρηματοδοτήσεων, προγραμμάτων και επενδύσεων στο πλαίσιο του διάσημου πλέον δάσους Δαδιάς.

© WWF Ελλάς

Η ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ

Ο εθελοντισμός μπορεί να αποφέρει πολλαπλά και πολύ σημαντικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, αλλά και για τους φορείς που υλοποιούν προγράμματα προστασίας.

Ο εθελοντισμός ενδυναμώνει τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του προγράμματος τόσο για τους εθελοντές, όσο και για την ίδια την οργάνωση. Ενισχύει την προσφορά ως ιδέα, προσφέρει ουσιαστική υποστήριξη στην υλοποίηση των δράσεων και δημιουργεί πρεσβευτές του έργου της οργάνωσης, ανθρώπους που έζησαν από κοντά τους στόχους, τις δράσεις, την ομάδα έργου, την τοπική κοινωνία και αποτελούν τη φωνή του προγράμματος προς τα έξω. Μπορεί, επίσης, να αποτελέσει μια «δεξαμενή» πιθανών νέων συνεργατών. Δεν είναι καθόλου εύκολο να προσελκυσθεί και να παραμείνει ένα ικανό στελεχιακό δυναμικό σε απομακρυσμένα πεδία.

Κάποιοι από τους εθελοντές όμως, γνωρίζοντας την περιοχή, τους ανθρώπους και τη φύση της δουλειάς, μπορεί να παραμείνουν. Τέλος, συνεισφέρει στην ανάδειξη της περιοχής, καθώς άνθρωποι από διαφορετικά μέρη και κουλτούρες γνωρίζουν την περιοχή, την κουλτούρα και τους κατοίκους της. Από την αντίθετη πλευρά, και η τοπική κοινωνία έρχεται σε επαφή με άλλες κουλτούρες, γίνεται πιο ανοιχτή σε νέες ιδέες και τρόπους ζωής και ταυτόχρονα γίνεται αποδέκτης θετικών επιδράσεων, χάρη στην τόνωση της τοπικής οικονομίας και ανταλλαγής εμπειρίας.

Ξεκινώντας ένα εθελοντικό πρόγραμμα είναι απαραίτητο να γίνει μια καλή εκτίμηση του εργασιακού ρίσκου και του χρόνου που απαιτείται από την ομάδα έργου για τη στήριξή του, ειδικά όταν οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης είναι δύσκολες και απαιτητικές. Το Πρόγραμμα της Δαδιάς υποστήριξε ένα μακροχρόνιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα εθελοντισμού (2003-2021, βλ. Παράρτημα), όπου ο κάθε εθελοντής διέμενε έως και ένα χρόνο στον οικισμό της Δαδιάς, και φιλοξένησε εθελοντές από την Ελλάδα και το εξωτερικό με διαμονή διάρκειας μικρότερης του ενός μήνα. Απασχόλησε συνολικά 173 εθελοντές, με πολλαπλά θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την προώθηση απαιτητικών δράσεων σε δικτύωση και σε εξωστρέφεια του προγράμματος, και παράλληλα κατέστησε τη Δαδιά ένα διάσημο μέρος, επιφέροντας μόνο οφέλη για την περιοχή. Η εμπλοκή και άλλων οργανισμών σε αντίστοιχα προγράμματα αποτελεί αναμφίβολα προστιθέμενη αξία στις δράσεις του οργανισμού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΟΜΑΔΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑΣ

ΜΕ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Σε αυτό το κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα όπως αυτά προέκυψαν από το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας μάθησης, από τις ομάδες εργασίας που συστάθηκαν κατά τη διάρκεια της διημερίδας με τίτλο *«Η περιβαλλοντική προστασία στην πράξη: Μαθαίνοντας από την εφαρμοσμένη εμπειρία του προγράμματος της Δαδιάς, 1992-2022»*, που πραγματοποιήθηκε στην Αλεξανδρούπολη στις 1 και 2 Ιουνίου 2022.

Κατά τη διάρκεια της διημερίδας, αρχικά παρουσιάστηκαν στους συμμετέχοντες τα διδάγματα που διαμορφώθηκαν στο πρώτο στάδιο της μαθησιακής διαδικασίας. Ακολούθησε μια συμμετοχική, άσκηση, όπου οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες εργασίας, η κάθε μια εκ των οποίων συζήτησε μια κρίσιμη για το παρόν και το μέλλον της προστασίας της περιοχής θεματική ενότητα.

Βασικός στόχος, πέραν της συζήτησης και κατανόησης των διδαγμάτων που είχαν παρουσιαστεί, ήταν η ενεργός εμπλοκή των συμμετεχόντων στη δημιουργία ενός πλαισίου θεώρησης και αξιολόγησης των παραγόντων που επηρεάζουν την προστασία των ειδών και οικοτόπων της περιοχής, καθώς και προτάσεων και συνεργειών, όπου αυτό ήταν εφικτό, για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της.

Οι τέσσερις θεματικές ενότητες των ομάδων εργασίας προσδιορίστηκαν μέσα από την αναγωγή των διδαγμάτων σε γενικότερες κατηγορίες, οι οποίες αποτελούν τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τη διαφύλαξη της βιοποικιλότητας της ευρύτερης περιοχής της Θράκης. Αφορούν τόσο εξωγενείς πολιτικές και κοινωνικοοικονομικές τάσεις και επιλογές, όσο και το μοντέλο σχε-

διασμού και υλοποίησης των δράσεων προστασίας της φύσης. Είναι αλληλένδετες σε ένα σύνθετο σύστημα αιτιατού και αποτελέσματος και συνθέτουν το πλαίσιο που αναδεικνύει την επιτακτική ανάγκη για πιο αποτελεσματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Στις ομάδες εργασίας συμμετείχαν εκπρόσωποι από δημόσιες υπηρεσίες και φορείς όλων των βαθμίδων, περιβαλλοντικές ΜΚΟ, Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, τοπικοί σύλλογοι, επιστημονικοί συνεργάτες, ακαδημαϊκοί, καθώς και ιδιοκτήτες τοπικών επιχειρήσεων, καθένας και καθεμία από τους οποίους προσέφερε τη δική του οπτική και εμπειρία.

Δεδομένης της πολυπλοκότητας των θεμάτων και του περιορισμένου χρόνου, κρίνεται ότι από τις συζητήσεις στις ομάδες εργασίας προέκυψαν εξαιρετικά ενδιαφέροντα συμπεράσματα που, αφενός, χαρτογραφούν κύριες προκλήσεις και, αφετέρου, μπορούν να αποτελέσουν το έναυσμα για την περαιτέρω διεύρυνση της συλλογικής γνώσης σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και τη συλλογική αντιμετώπιση των σημερινών και μελλοντικών προκλήσεων, όχι μόνο στο τοπικό επίπεδο της Θράκης, αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή με παρόμοια χαρακτηριστικά.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Ο νομός Έβρου και η ευρύτερη περιοχή της Θράκης βρίσκονται στο προσκήνιο όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής και διεθνούς πολιτικής σκηνής, λόγω της στρατηγικής γεωγραφικής σημασίας της περιοχής. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι συνεπακόλουθες επιπτώσεις του πολέμου, όπως είναι η ενεργειακή κρίση και τα πακέτα των κυρώσεων που επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν πολλαπλές επιπτώσεις με πολύ σημαντικό αντίκτυπο στη διαμόρφωση του κοινωνικο-οικονομικού τοπίου της περιοχής.

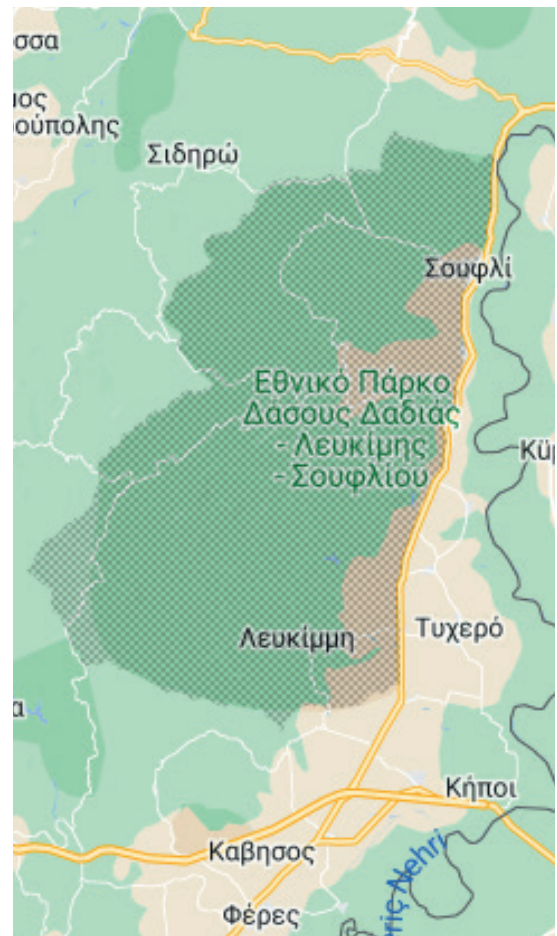
ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ΤΟ
ΜΕΛΛΟΝ, ΔΙΑΜΟΡ-
ΦΩΝΕΤΑΙ ΜΙΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ
ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ,
ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΜΙΑ
ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ.

Λόγω της θέσης της, η Θράκη καλείται να παίξει έναν κομβικό ρόλο «ως εγγυητής της ενεργειακής ασφάλειας για όλη την Ευρώπη» παρέχοντας νέες διεξόδους για την απεξάρτηση από την παροχή φυσικού αερίου από τη Ρωσία, όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά στο 7ο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών (2022)⁹, όπου η περιοχή είχε τιμητική θέση, με ειδική θεματική σχετικά με τη νέα επενδυτική περίοδο που διαφαίνεται.

Στη Θράκη σχεδιάζεται μια σειρά μεγάλων στρατηγικών επενδύσεων με έμφαση στον τομέα της ενέργειας και των μεταφορών. Οι επενδύσεις αυτές αφορούν νέες δραστηριότητες, αλλά και την περαιτέρω ανάπτυξη ήδη υφιστάμενων όπως οι εξορύξεις χρυσού και τα αιολικά πάρκα, οι οποίες προβλέπεται ότι θα έχουν μια επερχόμενη μεγάλη συμμετοχή στο ενεργειακό μείγμα των ΑΠΕ.

Όλα αυτά τα έργα, εφόσον υλοποιηθούν, αναμένεται ότι θα μεταβάλουν σημαντικά το φυσικό και το κοινωνικο-οικονομικό τοπίο της περιοχής. Οι επιπτώσεις αυτών των αλλαγών, μεμονωμένα, αλλά κυρίως σωρευτικά, είναι δύσκολο να εκτιμηθούν, παρόλο που μπορεί να υπάρχει αντίστοιχη εμπειρία στην Ελλάδα ή σε άλλες χώρες. Μπορεί να έχουν θετικό πρόσημο σε ό,τι αφορά την οικονομική ανάπτυξη και την εξυγίανση κάποιων παθογενειών που παραδοσιακά επιμένουν σε απομακρυσμένες περιοχές της χώρας, όμως θα επιφέρουν και υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.

Το ερώτημα που κλήθηκε να απαντήσει η ομάδα εργασίας είναι, κατά πόσο αυτή η υποβάθμιση θα αφορά και τα κρίσιμα και ενάλωτα οικοσυστήματα, και ακόμα καλύτερα τί μπορεί να γίνει έτσι ώστε αυτό να αποφευχθεί.

⁹ Δείτε την αναφορά στο 7ο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών [εδώ](#).

Το πρώτο σημαντικό βήμα που αναδείχθηκε, είναι η δημιουργία ασφαλιστικών δικλείδων απέναντι στο νέο τοπίο που διαμορφώνεται, δηλαδή ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενός πλαισίου για τη διασφάλιση της προστασίας της βιοποικιλότητας μέσα από αυστηρά καθορισμένες διαδικασίες.

Η ολόενα αυξανόμενη ανάπτυξη των ΑΠΕ, χαρακτηριζόμενη από την ευρεία χωρική επέκταση των απαραίτητων εγκαταστάσεων, φέρνει στο προσκήνιο την ανάγκη ορθής χωροθέτησής τους και τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού, προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία της βιοποικιλότητας και εν γένει του φυσικού περιβάλλοντος. Η ανάγκη για αποτελεσματικές χωρικές ρυθμίσεις καθίσταται ακόμα περισσότερο επιτακτική, εάν ληφθεί υπόψη ότι η ανάπτυξη και η χωρική επέκταση των ΑΠΕ πρόκειται να αυξηθεί με πολύ μεγαλύτερο ρυθμό κατά τα επόμενα χρόνια.

Ως κομβικό σημείο σε αυτήν την προσπάθεια αναφέρθηκε η εν εξελίξει αναθεώρηση του Ειδικού Χωροτα-

ξικού Πλαισίου για τις ΑΠΕ (ΕΧΠ ΑΠΕ) ως εργαλείο στρατηγικού χαρακτήρα και εθνικού επιπέδου.

Μια άλλη ασφαλιστική δικλείδα που προσδιορίστηκε, αποτελεί η χαρτογράφηση περιοχών ευαισθησίας, έτσι ώστε να υποβοηθείται ο καλύτερος σχεδιασμός των έργων, αλλά και να υποστηρίζονται οι υπηρεσίες και τα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη στη γρήγορη και ορθή αξιολόγηση των μελετών που αναπτύσσονται.

Εξετάστηκε, επιπλέον, η δυνατότητα ύπαρξης αντισταθμιστικών ωφελημάτων για το περιβάλλον για τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκαν τα αντισταθμιστικά έργα, όπως και στις άλλες ομάδες εργασίας, αν και αναγνωρίστηκε ότι δεν αποτελούν πανάκεια. Θα χρειαστεί να προηγηθεί μια χαρτογράφηση των αναγκών που μπορούν να καλυφθούν και των έργων στα οποία θα εστιάζουν με κριτήριο τη μεγιστοποίηση του οφέλους για τη βιοποικιλότητα.

Ως συνολική κατεύθυνση για το μέλλον προσδιορίστηκε η ανάγκη για ανάληψη προληπτικής δράσης από την τοπική κοινωνία και τους φορείς μέσα από διαδικασίες συν-διαμόρφωσης και ανάπτυξης συνεργειών για την κατανόηση των επιπτώσεων των σχεδιαζόμενων έργων και επενδύσεων και η χαρτογράφηση των αναγκών για αντισταθμιστικά ωφελήματα για το περιβάλλον.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΠΑΚΤΙΚΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΣΙΚΟΥ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Τα αρπακτικά πουλιά λόγω της μεγάλης επικράτειας και της ποικιλίας οικοτόπων που χρησιμοποιούν, λειτουργούν ως «είδη ομπρέλες» (umbrella species), για την προστασία της άγριας ζωής και των βιοτόπων της.

Στη Μεσόγειο, λόγω της μεγάλης εξάρτησης των ειδών αυτών από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, οι δράσεις προστασίας τους μπορούν να αποδώσουν σημαντικά παράπλευρα οφέλη και για την κοινωνία.

Μέσα στο πλαίσιο των έντονων κοινωνικο-οικονομικών μεταβολών στην περιοχή (βλ. παραπάνω), αξιολογήθηκαν από την ομάδα εργασίας οι υφιστάμενες δράσεις προστασί-

ας και τα θεσμικά εργαλεία για την αποτελεσματική προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων. Στόχος ήταν να προσδιοριστούν τρόποι προσαρμογής στις αυξανόμενες αλλά και νέες πιέσεις και απειλές, και να διερευνηθεί η ανάγκη για την πιθανή υιοθέτηση νέων δράσεων και εργαλείων που να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις αυτού του νέου περιβάλλοντος.

Οι υφιστάμενες δράσεις και τα εργαλεία προστασίας παρουσιάζονται συνοπτικά στον παρακάτω πίνακα ανά κατηγορία απειλής¹⁰:

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ
ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ,
ΠΡΟΕΚΥΨΕ ΟΤΙ ΟΙ
ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΕΣ,
ΥΠΑΡΧΕΙ ΟΜΩΣ ΧΩΡΟΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ
ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ
ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥΣ.

Δηλητηριασμένα δολώματα:

ομάδες ανίχνευσης και μέτρα πρόληψης των ζημιών στο κτηνοτροφικό κεφάλαιο: διάθεση ποιμενικών σκύλων, ηλεκτρικές περιφράξεις, εκπαίδευση και ενημέρωση κτηνοτρόφων, και αρμόδιων υπηρεσιών, φύλαξη.

Εργαλεία: τοπικά σχέδια δράσης για τα δολώματα, σχέδιο δράσης για τα πτωματοφάγα αρπακτικά πουλιά.

Ανεπάρκεια τροφής:

δημιουργία και λειτουργία Χώρων Τροφοληψίας Αρπακτικών Πουλιών (ΧΤΑΠ), δράσεις δασικής διαχείρισης.

Εργαλεία: προδιαγραφές ΧΤΑΠ, σχέδια βόσκησης, οδηγία για διάθεση κτηνοτροφικών ζώων.

Ηλεκτροπληξία και πρόσκρουση σε υποδομές ηλεκτρισμού:

μόνωση ή υπογειοποίηση καλωδίων,

σήμανση, δράσεις παρακολούθησης και καταγραφής περιοχών ευαισθησίας.

Εργαλεία: περιβαλλοντικοί όροι αδειοδότησης.

Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες:

παρακολούθηση προσκρούσεων, χρήση τηλεμετρίας, περιβαλλοντικοί όροι αδειοδότησης: σήμανση ανεμογεννητριών, δυνατότητα παύσης λειτουργίας, μείωση ταχύτητας, συστήματα αποτροπής, παύση λειτουργίας σε αναπαραγωγική περίοδο.

Εργαλεία: Προεδρικά Διατάγματα, αναθεώρηση περιφερειακών και ειδικών χωροταξικών σχεδίων.

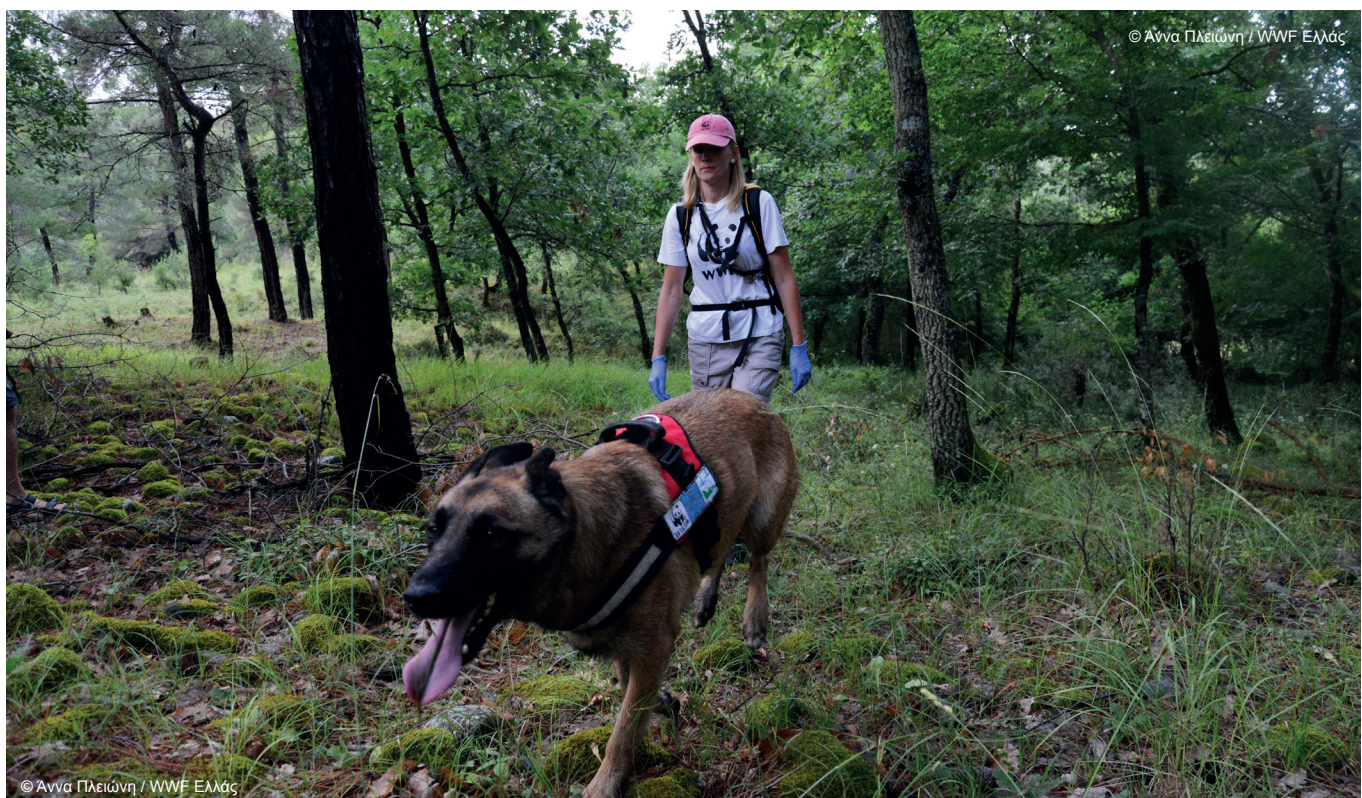
Υποβάθμιση ενδιατημάτων αναπαραγωγής – τροφοληψίας:

δασική διαχείριση, περιβαλλοντικοί όροι (π.χ. προστασία φωλιών).

¹⁰ Τα εργαλεία είναι σημειωμένα με διαφορετικό χρώμα, καθώς δε βρίσκονται σε κατάσταση πλήρους υλοποίησης και άρα αναμένεται να διαπιστωθεί πώς θα λειτουργήσουν στην πράξη.

Μεγάλο μέρος της συζήτησης επικεντρώθηκε στο μείζον θέμα των δηλητηριασμένων δολωμάτων¹¹, για το οποίο καταγράφηκαν τα παρακάτω βασικά σημεία:

- Η δράση των ομάδων ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων¹² είναι εξαιρετικά επιτυχημένη. Για την περαιτέρω αύξηση της αποτελεσματικότητάς της θα πρέπει να εξεταστούν:
 - ο Η δυνατότητα αύξησης της έκτασης και της έντασης των ελέγχων για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων, μέσα από την αύξηση των ομάδων ανίχνευσης ή και τον διαφορετικό προγραμματισμό των ελέγχων με έμφαση στην πρόληψη.
 - ο Η λειτουργία των ομάδων ανίχνευσης υπό την επίβλεψη ενός φορέα, ο οποίος να έχει προανακριτικά καθήκοντα
 - ο Η πιθανή ένταξη των ομάδων ελέγχων στο οργανόγραμμα ενός μεγαλύτερου φορέα.
- Η εκπαίδευση, των ίδιων των κτηνοτρόφων και των άμεσα εμπλεκόμενων, και κυρίως των ανακριτικών υπαλλήλων στις κατάλληλες διαδικασίες έρευνας και αντιμετώπισης των περιστατικών δηλητηρίασης
- Η αλλαγή του σχετικού νομικού πλαισίου, από πλημμέλημα σε κακούργημα, θα μπορούσε να φέρει θετικά αποτελέσματα για τη μείωση των περιστατικών χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Όπως ειπώθηκε χαρακτηριστικά, ότι «σε άλλες χώρες η αντιμετώπιση αυτών των περιστατικών είναι σαν να αντιμετωπίζεις έναν φόνο».
- Η επιτάχυνση των διαδικασιών έτσι ώστε να μη χάνονται πολύτιμα δεδομένα.
- Η διάθεση ηλεκτρικών περιφράξεων και ποιμενικών σκύλων στους κτηνοτρόφους είναι ένα σημαντικό μέτρο, αλλά όχι επαρκές. Χρειάζεται να δοθεί πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην εκπαίδευση των κτηνοτρόφων και στη δημιουργία ενός δικτύου, ώστε να μεταδίδονται πιο αποτελεσματικά η πληροφορία και η γνώση.

¹¹ Η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων στοχεύει στην εξόντωση πληθυσμών των χαρακτηριζόμενων ως «επιβλαβών» ζώων και πτηνών. Τα κύρια κίνητρα για τη χρήση των δολωμάτων είναι οι ζημιές που προκαλούνται από τα παραπάνω είδη στο ζωικό κεφάλαιο και τη φυτική παραγωγή, η πίεση που ασκούν στα θηράματα και οι προσωπικές αντιδίκιες μεταξύ χρηστών γης, με συννηθέστερη αυτή μεταξύ κτηνοτρόφων και κυνηγών. Επιπρόσθετα, τα δηλητηριασμένα δολώματα στοχεύουν πολύ συχνά στην εξόντωση σκύλων, κυρίως αδέσποτων αλλά και ποιμενικών ή κυνηγετικών, ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης μεταξύ κτηνοτρόφων και κυνηγών. Πηγή: [Νόμος και Φύση](#).

¹² Είναι μία πρωτοποριακή και αποτελεσματική δράση πρόληψης, καθώς με την εύρεση δολωμάτων ή δηλητηριασμένων ζώων και με την απομάκρυνσή τους από το σημείο, σώζονται πολλά άλλα ζώα που θα πλησίαζαν στο μέρος. Ειδικά με τις τοξικολογικές αναλύσεις που πραγματοποιούνται στα ευρήματα, έχει αποκαλυφθεί ένα εκτεταμένο «μαύρο» εμπόριο παράνομων φυτοφάρμακων, τα οποία εισάγονται κυρίως από άλλες χώρες.

Ένα άλλο μείζον θέμα που απασχόλησε την ομάδα είναι η δυνατότητα πιο αποτελεσματικής αποφυγής των προσκρούσεων πουλιών σε υποδομές ηλεκτρισμού και σε ανεμογεννήτριες. Αν και συχνά μπορεί να υπάρχουν οι κατάλληλοι περιβαλλοντικοί όροι που να ρυθμίζουν την ορθή λειτουργία τους, δεν υπάρχει ο απαραίτητος έλεγχος για το αν αυτοί οι όροι τηρούνται, γεγονός που οδηγεί στο θέμα της επαρκούς στελέχωσης και χρηματοδότησης των αρμόδιων υπηρεσιών.

Η σύνδεση της παραβίασης των όρων λειτουργίας ανεμογεννητριών με κυρώσεις και αποτρεπτικά πρόστιμα και η έγκαιρη απόδοσή τους είναι ένα πολύ σημαντικό μέτρο που θα έπρεπε να εφαρμοστεί άμεσα και απαρégκλιτα. Η ενίσχυση των υπηρεσιών είναι σημαντική και απαραίτητη προκειμένου να μπορούν να ελέγχουν,

όχι μόνο την κάθε μονάδα που αδειοδοτείται ξεχωριστά, αλλά συνολικά και σωρευτικά τις επιπτώσεις και τη λειτουργία των αιολικών πάρκων στην περιοχή και τη συμμόρφωσή τους με τους εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους.

Τέλος, όσον αφορά τη διαχείριση του δάσους και επομένως των ενδιατημάτων αναπαραγωγής και τροφοληψίας, θεωρήθηκε απαραίτητη η δημιουργία ενός υπεύθυνου φορέα για τις τους χώρους τροφοληψίας αρπακτικών πουλιών (κοινώς ταΐστρες), έτσι ώστε η διανομή να γίνεται σε ένα πιο κεντρικό, οργανωμένο και συστηματικό επίπεδο, με παράλληλη ενίσχυση και εξασφάλιση των χρηματοδοτικών αναγκών και του αναγκαίου προσωπικού για τη δασική διαχείριση.

Κάποιες νέες ιδέες ή προσεγγίσεις όσον αφορά τη δασική διαχείριση και την αντιμετώπιση των απειλών παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

• Δασική διαχείριση.• Προδιαγεγραμμένο πυρ.• Αντισταθμιστικά οφέλη για υλοτόμους και κτηνοτρόφους.• Εκμίσθωση υπηρεσιών βόσκησης.• Οικονομικά κίνητρα.• Δυνατότητα χρήσης «μπλοκάκι προστίμων» από τις δασικές υπηρεσίες για άμεση επιβολή προστίμου.• Εξασφάλιση τροφής για τα αρπακτικά πουλιά.	• Εισαγωγή οπληφόρων.• Θεσμοθέτηση υποχρέωσης κατοχής ποιμενικού σκύλου ανά αριθμό ζώων στους κτηνοτρόφους.• Θεσμοθέτηση και λειτουργία δικτύου διανομής ποιμενικών σκύλων (εκτροφή, διάθεση, πιστοποίηση).• Δημιουργία «ανθρώπων κλειδιά» (focal points) ανάμεσα στους κτηνοτρόφους για τη διάχυση της πληροφορίας, τον έλεγχο, και διάχυση εκπαίδευσης και της τεχνογνωσίας.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Η καλή διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας είναι ο ακρογωνιαίος λίθος για την αποτελεσματική προστασία της φύσης.

Η ομάδα εργασίας κλήθηκε να συζητήσει το πώς θα μπορούσε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και βιώσιμη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της Θράκης, λαμβάνοντας υπόψη το νέο σχήμα διακυβέρνησης και τις προκλήσεις και ιδιαιτερότητες της περιοχής.

Τα βασικά συστατικά της αποτελεσματικής διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής προσδιορίστηκαν από την ομάδα ως εξής:

Τα βασικά συστατικά της αποτελεσματικής διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής προσδιορίστηκαν από την ομάδα ως εξής:

Διατομεακός συντονισμός

Συνεργασίες υπηρεσιών, συν-διαμόρφωση, κοινοί στόχοι ανάμεσα σε υπηρεσίες, φορείς και πολιτικές

Επαρκείς πόροι

Χρηματοδότηση & στελέχωση

Εργαλεία

Σαφές νομικό & θεσμικό πλαίσιο, Σχέδια Διαχείρισης

Εφαρμογή νόμων

Φύλαξη, έλεγχοι, συντονισμός μεταξύ υπηρεσιών

Επιστημονική παρακολούθηση & γνώση

Έμφαση στην υπάρχουσα γνώση για την περιοχή

Τοπικότητα

Λήψη αποφάσεων, προκηρύξεις & στελέχωση ΦΔ

Εθελοντισμός

Ζωντανός πρωτογενής τομέας

Κοινή λογική

Ξεκινώντας από τις προκλήσεις, η ομάδα χαρτογράφησε το σύνθετο πλαίσιο μέσα στο οποίο καλούνται να λειτουργήσουν οι διαχειριστές της προστατευόμενης περιοχής δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα παρακάτω:

Η κλιματική αλλαγή και οι επιπτώσεις της στα οικοσυστήματα, η εγκατάλειψη της υπαίθρου και των παραδοσιακών δραστηριοτήτων του πρωτογενούς τομέα

θα πρέπει να λαμβάνονται ως δεδομένες και επιβάλουν την διαρκή επανεξέταση και προσαρμογή των δράσεων προστασίας.

Η θεσμική αλλαγή στο σύστημα διακυβέρνησης των προστατευόμενων περιοχών

προσδιορίζεται ως ένας παράγοντας αποσταθεροποίησης φέρνοντας προκλήσεις σε ένα ευρύ φάσμα: στελέχωση των υπηρεσιών, απώλεια της τοπικής

διάστασης, συντονισμού, αποτελεσματικότητας στη λήψη αποφάσεων κτλ.

Η έλλειψη συστημικής προσέγγισης και συντονισμού

μεταφράζεται σε ελλειμματική διάχυση της πληροφορίας, και αντικρουόμενους στόχους μεταξύ υπηρεσιών και πολιτικών που υλοποιούνται. Δυσχεραίνει το έργο τόσο των υπηρεσιών, όσο και των Φορέων, ενώ οι αντικρουόμενοι στόχοι δεν μπορούν να συνθέσουν ένα ολοκληρωμένο και αποτελεσματικό πλαίσιο δράσης.

5 ΕΤΗ

ΓΝΩΜΟΝΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ
ΔΙΑΤΥΠΩΘΗΚΑΝ
ΗΤΑΝ Η ΣΥΝΔΕΣΗ
ΜΕ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η περιοχή της Θράκης είναι μια περιοχή με ώριμους και ανεπτυγμένους Φορείς Διαχείρισης (πλέον Μονάδες Διαχείρισης, υπό το νέο διοικητικό πλαίσιο), με πολλά Εθνικά Πάρκα και πολλές προστατευόμενες περιοχές και έχει ήδη μελετηθεί εκτεταμένα από την άποψη της διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα τη συγκέντρωση και καταγραφή μακρόχρονης εμπειρίας και σημαντικής γνώσης ως προς τη βιοποικιλότητα, τη χωροθέτηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αλλά και πολλών άλλων δραστηριοτήτων.

Τόσο η διασυνοριακότητα της περιοχής, όσο και οι πολλές μεγάλες επενδύσεις που προ-

γραμματίζονται δημιουργούν θετικές προοπτικές άμεσης κρατικής χρηματοδότησης, αλλά και χρηματοδότησης, μέσω αντισταθμιστικών μέτρων. Τα αντισταθμιστικά μέτρα σε επίπεδο οικοσυστήματος είναι μια δυνατότητα που δίνεται από τη νομοθεσία, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχει χρησιμοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Ως ευκαιρίες για την περιοχή της Θράκης, αναφέρθηκαν η ήπια εκτατική ανάπτυξη σε διάφορους τομείς, τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της ευρύτερης περιοχής και η ανάδειξή τους, ο θεματικός τουρισμός, καθώς και η περιβαλλοντική εκπαίδευση και ο εθελοντισμός, που έχουν ήδη μια μακρά και επιτυχημένη πορεία.

Σε επίπεδο προτάσεων για το μέλλον για την πιο αποτελεσματική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, τέθηκε ένας χρονικός ορίζοντας 5 ετών, έτσι ώστε να είναι πιο εφικτές και να έχουν μεγαλύτερη σύνδεση με τη σημερινή πραγματικότητα. Οι προτάσεις αυτές χωρίστηκαν σε κάποιες βασικές κατηγορίες:

- Συζητήθηκε η ολοκλήρωση της υλοποίησης του θεσμικού πλαισίου και έγιναν παρατηρήσεις σχετικά με την ανάγκη κωδικοποίησης της δασικής και περιβαλλοντικής νομοθεσίας, και τη σωστή υλοποίηση του ν. 4685/2020¹³ που έφερε σημαντικές αλλαγές στο σχήμα διακυβέρνησης των προστατευόμενων περιοχών. Συζητήθηκε, επίσης, ο σημαντικός ρόλος που θα πρέπει να παίξει η κεντρική διοίκηση στην καινούργια διάρθρωση των προστατευόμενων περιοχών.
- Μια άλλη σημαντική κατηγορία είναι ο πρωτογενής τομέας και η δυνατότητα, ή μη, ενίσχυσής του. Αναφέρθηκαν τα κίνητρα για την ήπια ανάπτυξη της περιοχής και η ανάγκη για αξιόπιστα, συστήματα πιστοποίησης και προώθησης προϊόντων και όχι απλά πρότυπα δίχως πραγματικό αντίκρισμα, όπως ισχύει μέχρι σήμερα. Μια άλλη πρόταση είναι η ενίσχυση της εκτατικής κτηνοτροφίας, η οποία πραγματοποιείται αυτή τη στιγμή κυρίως από τους Πομάκους, και η σύνδεση ανάμεσα στον πρωτογενή τομέα και στην διατήρηση και διαχείριση της βιοποικιλότητας.
- Στις προτάσεις που η ομάδα θα ήθελε να δει να υλοποιούνται στο άμεσο μέλλον και τις θεωρεί πολύ σημαντικές είναι η επαρκής στελέχωση και οι σωστές και ουσιαστικές αρμοδιότητες των Μονάδων Διαχείρισης, ώστε να μπορούν να υλοποιούν απρόσκοπτα το έργο τους, η αξιολόγηση των τοπικών πανεπιστημίων, ως φορείς διαχείρισης και ανάπτυξης της επιστημονικής γνώσης και η χρήση των αντισταθμιστικών μέτρων σε επίπεδο οικοσυστήματος.
- Τέλος, πολύ μεγάλη σημασία δόθηκε στην εξωστρέφεια, αφού συζητήθηκε εκτεταμένα η ερήμωση της υπαίθρου και η απομάκρυνση του πληθυσμού, είτε μέσω της ενίσχυσης των δικτύων και του εθελοντισμού, αλλά ακόμα και μέσω της προσέλκυσης των λεγόμενων «ψηφιακών νομάδων» (digital nomads)¹⁴ και τη δυνατότητα της απομακρυσμένης εργασίας, μια τάση που διαφαίνεται να εξελίσσεται αυτή τη στιγμή στον κόσμο και αναμένεται ότι θα αυξηθεί και άλλο τα επόμενα χρόνια.

¹³ Νόμος υπ' αριθμ. 4685 ΦΕΚ Α 92/7.5.2020 - Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις.

¹⁴ Μια τάση της κουλτούρας της εξ' αποστάσεως εργασίας, όπου ο/η εργαζόμενος/η δεν έχει μόνιμο τόπο κατοικίας για παρατεταμένο χρονικό διάστημα.

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΒΙΩΣΙΜΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού είναι μια από τις πρώτες δράσεις που το WWF Ελλάς υλοποίησε στη Δαδιά, ως μέρος του σχεδιασμού για την ανάδειξη της περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής και της τόνωσης της τοπικής οικονομίας.

Μετά από 30 χρόνια, και παρά τις πολλές προσπάθειες που έγιναν, αξιολογείται πως ο τομέας βρίσκεται σε φθίνουσα πορεία, παρόλο που υπήρξαν πολλά θετικά στοιχεία ως προς την προσπάθεια ανάπτυξης του στην περιοχή. Στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού συνέβαλαν πολλοί διαφορετικοί παράγοντες,

οι οποίοι σχημάτισαν ένα δίκτυο αλληλεπιδράσεων, το οποίο ανατροφοδοτούνταν και μεγεθυνόταν διαρκώς, έτσι ώστε να αποκτήσει τη δική του δυναμική. Το θέμα του οικοτουρισμού ήταν μια συλλογική υπόθεση που αφορούσε όλη την τοπική κοινωνία, η οποία συμμετείχε ενεργά.

**Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
ΗΤΑΝ ΜΙΑ ΣΥΛΛΟ-
ΓΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ ΠΟΥ
ΑΦΟΡΟΥΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ
ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, Η
ΟΠΟΙΑ ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΕ
ΕΝΕΡΓΑ.**

Η ομάδα εργασίας εξέτασε τα θετικά στοιχεία της προσπάθειας ανάπτυξης του οικοτουρισμού:

- Μεγάλη ανταπόκριση και συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, η οποία στήριξε από την αρχή τις οικοτουριστικές δραστηριότητες, καθώς και χρηματοδοτική υποστήριξη της πολιτείας.
- Ανάπτυξη συνεργειών σε επίπεδο ιδιωτικής πρωτοβουλίας, αλλά και σε επίπεδο φορέων.
- Καλό κλίμα συνεργασίας, με αποτέλεσμα αυτό να έχει από θετικό αντίκτυπο στα μάτια των επισκεπτών και να τους ενισχύσει το αίσθημα ότι στη Δαδιά υπάρχει ουσιαστική περιβαλλοντική προστασία.
- Πολύ καλά οργανωμένη οικοτουριστική εμπειρία.
- Κοντινοί συμπληρωματικοί πόλοι έλξης για τους επισκέπτες.
- Προβολή και προώθηση των δραστηριοτήτων και του προορισμού.
- Έμφαση στην επιστημονική έρευνα που προσέλυε παράλληλα στην περιοχή μια ολόκληρη κοινότητα επιστημόνων, ερευνητών και φοιτητών.

Παρόλες τις δυσκολίες που προσδιορίστηκαν, ο οικότουρισμός μάλλον παραμένει το πιο «δυνατό χαρτί» για την ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας και την αναστολή της πορείας εγκατάλειψης της υπαίθρου από τους κατοίκους της. Συνεχίζουν να υπάρχουν ευ-

ρύτεροι παράγοντες που είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν, προσδιορίστηκε όμως από την ομάδα εργασίας μια σειρά δράσεων, που αν υλοποιηθούν, μπορούν να φέρουν άμεσα θετικά αποτελέσματα.

Οι δράσεις αυτές παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Επικαιροποιημένος οικότουριστικός χάρτης

Ο οποίος θα περιλαμβάνει τους προορισμούς και τις δραστηριότητες της περιοχής, θα ανανεώνεται τακτικά και θα παρέχεται με διάφορα μέσα σε μορφές φιλικές προς το χρήστη. Ο ρόλος της Περιφέρειας εδώ κρίνεται πολύ σημαντικός.

Σύνδεση πρωτογενούς παραγωγής με οικότουρισμό

Θα προσφέρει παράλληλα ενίσχυση και κίνητρο στον πρωτογενή τομέα, καθώς και μια πιο ολοκληρωμένη εμπειρία για τον επισκέπτη που θα μπορεί να γνωρίσει πέρα από τη φύση και τις δραστηριότητες που συνδέονται με αυτή.

Τοπικό σύμφωνο ποιότητας

Το οποίο θα εξασφαλίζει την ποιότητα και την εντοπιότητα των τοπικά παραγόμενων προϊόντων, ενώ ταυτόχρονα θα αποτελεί εργαλείο ανάπτυξης, προώθησης και αναγνώρισής μιας ολοκληρωμένης ποιοτικής εμπορικής ταυτότητας.

Δικτύωση των τοπικών επιχειρήσεων

Με τη χρήση διάφορων εργαλείων όπως info rack, χάρτες, κοινή ιστοσελίδα κ.α. Θα προσφέρει οικονομίες κλίμακας, καλύτερες ευκαιρίες προώθησης και ανταλλαγή τεχνογνωσίας.

Στόχευση σε συγκεκριμένα κοινά

Όπως είναι ο εκπαιδευτικός τουρισμός τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κοινωνικός τουρισμός με επιδότηση λόγω παραμεθόριας περιοχής.

Διασύνδεση χώρων υποδοχής επισκεπτών και ανάπτυξη υποδομών

Για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των επισκεπτών στους οικότουριστικούς πόλους έλξης.

Ένταξη των προορισμών στα τουριστικά πακέτα ξενοδοχείων και πρακτορείων

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Κατά τη δεύτερη μέρα της διημερίδας, δόθηκε χώρος και χρόνος για τις τοποθετήσεις των συμμετεχόντων. Ένας αριθμός συμμετεχόντων με ισχυρούς δεσμούς με το τριακονταετές πρόγραμμα της Δαδιάς προσκλήθηκαν να τοποθετηθούν, ενώ, έπειτα, η συζήτηση άνοιξε σε όλους τους συμμετέχοντες.

Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες τοποθετήθηκαν με ιδιαίτερα ευμενή λόγια για την παρουσία του WWF στην περιοχή, υπογραμμίζοντας όχι μόνο τη συνεισφορά του στην προστασία της φύσης, αλλά και τον ευρύτερο ρόλο του στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της περιοχής και την ανάπτυξη καινοτομίας. Ενδιαφέρον είχαν επίσης, τοποθετήσεις που έδωσαν έμφαση στη θετική επίδραση των νέων ανθρώπων στην τοπική κοινωνία, καθώς και στις εμπειρίες που προσέφεραν οι ροές εθελοντών από το εξωτερικό.

Ένα μεγάλο μέρος των τοποθετήσεων εστίασε σε αυτό που ένας ομιλητής αποκάλεσε τον «ελέφαντα στο δωμάτιο»: Την οικονομική και πληθυσμιακή εγκατάλειψη της περιοχής. Στις σχετικές τοποθετήσεις, υπογραμμίστηκε η κοινωνική ερήμωση της περιοχής, καθώς οι πιέσεις της αστικοποίησης οδηγούν τους ανθρώπους στις πόλεις, ενώ η πενία κοινωνικών υποδομών (σχολείων, ιατρικών υπηρεσιών κ.ο.κ.) διώχνει και αυτούς του λίγους νέους ανθρώπους που θα ήθελαν να παραμείνουν. Όπως καταγράφηκε, η οικονομική ερήμωση είναι γενική με τα επαγγέλματα του πρωτογενούς τομέα να πλήττονται περισσότερο και ειδικά τις πιο παραδοσιακές εκφάνσεις του (εκτατική κτηνοτροφία, μικρής κλίμακας μεταποίηση τροφίμων, γεωργία κτλ.).

Οι περισσότεροι από τους ομιλητές ανέφεραν τα παραπάνω ως μία εξέλιξη συνδεδεμένη με τις ευρύτερες τάσεις στη χώρα μας και στην Ευρώπη, ενώ κάποιοι τη συνδέσαν με συνειδητές κεντρικές πολιτικές επιλογές ως προς τον μετασχηματισμό της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας.

Με δεδομένη την έμφαση των πιέσεων της εγκατάλειψης δραστηριοτήτων στις πιο «παραδοσιακές» μορφές του πρωτογενούς τομέα, πολλές τοποθετήσεις υπογράμμισαν έντονα την επίπτωση αυτής της τάσης στη βιοποικιλότητα: Καθώς εγκαταλείπονται η εκτατική κτηνοτροφία και η οριακή γεωργία,

προκαλείται πυκνωση των δασών και απώλεια του μωσαϊκού τοπίου που στηρίζει τη βιοποικιλότητα, και ειδικά τους πληθυσμούς των αρπακτικών πουλιών και των γυπών. Σε σχέση με αυτή τη σοβαρή διαπίστωση, κάποιοι εκ των ομιλητών πρότειναν τη διερεύνηση και ανάπτυξη παρεμβάσεων που θα τονώσουν εκ νέου αυτές τις δραστηριότητες, ενώ κάποιοι άλλοι τόνισαν ότι οι εξελίξεις αυτές είναι ανεπίστροφες και ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν άλλου είδους διαχειριστικές παρεμβάσεις που να αποκαταστήσουν και να διατηρήσουν το τοπίο.

Σε ένα συγγενές πεδίο, κάποιες τοποθετήσεις άγγιξαν επίσης το ζήτημα της ιδιαίτερης γεωστρατηγικής θέσης της περιοχής: Ως προς αυτήν, τονίστηκαν οι νέες αναπτυξιακές προοπτικές στους κλάδους του εμπορίου, των μεταφορών και της ενέργειας και οι ισχυρές πιέσεις που αυτές μπορεί να φέρουν, αλλά και ο προνομιακός ρόλος του στρατού ως τοπικού παράγοντα που επηρεάζει σημαντικά τον τρόπο λήψης αποφάσεων για τη διαχείριση του χώρου. Αναφέρθηκε, επίσης, ότι αν και οι σχέσεις με την Τουρκία είναι δυσμενείς, δεν ισχύει το ίδιο με τη Βουλγαρία, με την οποία θα έπρεπε να διερευνηθεί η δυνατότητα ίδρυσης ενός Διασυνοριακού Πάρκου προστασίας της φύσης.

Στο επίπεδο της άσκησης της διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών, πολλές τοποθετήσεις εστίασαν στη μικρή διαθεσιμότητα οικονομικών πόρων ικανών να στηρίξουν τα αναγκαία έργα και παρεμβάσεις. Παρότι η συγκεκριμένη αναγνώριση ήταν συνολική από τους ομιλητές, υπογραμμίστηκε από κάποιους ότι επαρκείς οικονομικοί πόροι υπάρχουν στα διάφορα προγράμματα της ΕΕ, αλλά ότι οι σχετικές υπηρεσίες και φορείς είναι διαχρονικά αδύναμοι να τα απορροφήσουν σχεδιάζοντας και υλοποιώντας κατάλληλα προγράμματα. Ειδική αναφορά υπήρξε στους πόρους που είναι διαθέσιμοι μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης,

ΕΝΑΣ ΕΛΕΦΑΝΤΑΣ ΣΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ
ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ
ΠΕΡΙΟΧΗΣ

που δίνουν τη δυνατότητα για σημαντική ενίσχυση αγροτικών τομέων κρίσιμων για το περιβάλλον, αλλά και τη δυνατότητα υλοποίησης παρεμβάσεων διαχείρισης του περιβάλλοντος. Η αδυναμία απορρόφησης αποδόθηκε τόσο στην ανεπαρκή σύνδεση της γνώσης των διαχειριστικών αναγκών με τον σχεδιασμό έργων, όσο και στις γενικευμένες ελλείψεις σε ανθρώπινους πόρους, διαδικασίες και διοικητικές υποδομές.

Στο θέμα των οικονομικών πόρων υπήρξε, επίσης, ειδική αναφορά στον Ελληνικό Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛΓΑ) και την ανάγκη να μετασχηματίσει την προσέγγισή του χρηματοδοτώντας όχι μόνο αποζημιώσεις για ζημιές από την άγρια ζωή, αλλά και μέτρα πρόληψης και άμβλυνσης των συγκρούσεων ανθρώπων και άγριων ζώων.

Παραμένοντας στο θέμα της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, πολλές τοποθετήσεις έδωσαν έμφαση στις ελλείψεις διοικητικές υποδομές. Στο επίπεδο της στελέχωσης, αρκετοί ομιλητές συζήτησαν πάνω σε διαφορετικές εκφάνσεις του θέματος: Τη συνολική υποστελέχωση των σχετιζόμενων υπηρεσιών και την απουσία νέων προσλήψεων, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνέχεια στην εμπειρία και την γνώση εντός των υπηρεσιών, καθώς και την ανάγκη αξιοποίησης/απορρόφησης του παλαιού και έμπειρου στελεχιακού δυναμικού των Φορέων Διαχείρισης από τις νέες δομές του ΟΦΥΠΕΚΑ.

Στο επίπεδο της διάρθρωσης των δομών, υπογραμμίστηκε ότι το νέο σύστημα του ΟΦΥΠΕΚΑ είναι εξαιρετικά συγκεντρωτικό και υπάρχει άμεση ανάγκη για την αποκέντρωσή του και τη δημιουργία τοπικών δομών

που θα διαβουλεύονται με τις τοπικές κοινωνίες, θα τις ενημερώνουν και θα τις εκπαιδεύουν, και θα εξασφαλίζουν την τοπική συμμετοχή στις διεργασίες λήψης και εφαρμογής αποφάσεων. Σε ένα πολύ σχετικό πεδίο, υπογραμμίστηκε και η ανάγκη να υπάρξει μια κωδικοποίηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και μια σαφής καταγραφή των διαφορετικών αρμοδιοτήτων των φορέων και των υπηρεσιών.

Τέλος, σε ένα πιο σημειακό επίπεδο, σε διάφορες τοποθετήσεις υπογραμμίστηκε η ανάγκη σύνδεσης της γνώσης με τον σχεδιασμό, της συμμετοχής της κοινωνίας στον σχεδιασμό έργων και παρεμβάσεων, η ανάγκη σχεδιασμού και συστηματικής υλοποίησης σε βάθος χρόνου, και οι πιέσεις που προκύπτουν από νέες επενδύσεις, ειδικά στον χώρο της εξαγωγής ορυκτών μετάλλων.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ

Η ολοκλήρωση της συγγραφής αυτής της αναφοράς συνέπεσε με το δυστυχές γεγονός της εκδήλωσης της μεγάλης πυρκαγιάς που έπληξε το Εθνικό Πάρκο δάσους Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου τον Ιούλιο του 2022. Η πυρκαγιά ξεκίνησε στις 21 Ιουλίου στις 14.30 το μεσημέρι, βορειοανατολικά του Φράγματος Λύρας από αιτία που δεν έχει ανακοινωθεί ακόμη.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του του Πυροσβεστικού Σώματος¹⁵, στην πυρκαγιά επιχειρήσαν 320 πυροσβέστες του Πυροσβεστικού Σώματος, 68 οχήματα, 10 αεροσκάφη και 7 ελικόπτερα διαφόρων τύπων (και αυτός είναι ο μέγιστος αριθμός προσωπικού και μέσων που απασχολήθηκε στην πυρκαγιά).

Εκτός των δυνάμεων του Πυροσβεστικού Σώματος, επιχειρήσαν ή υποστήριξαν παράλληλες της κατάσβεσης δραστηριότητες: ομάδες του πεζοπόρου τμήματος «Δευκαλίων» του Ελληνικού Στρατού, σκαπτικά μηχανήματα και υδροφόρες του Ελληνικού Στρατού, στελέχη, οχήματα και μηχανήματα των τοπικών Δασικών Υπηρεσιών, της Μονάδας Διαχείρισης Εθνικών Πάρκων Δέλτα Έβρου και Δαδιάς και των ΟΤΑ του Έβρου, 6 στελέχη και 3 οχήματα του WWF Ελλάς, πεζοπόρο τμήμα με 22 εθελοντές δασοπυροσβέστες και ένα όχημα της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Εθελοντικών Ομάδων Πυρόσβεσης-Δασοπροστασίας (υπό τον συντονισμό του WWF Ελλάς), μέλη υλοτομικών συνεταιρισμών του Έβρου (καθώς και σκαπτικά μηχανήματα ιδιωτών (υπό το συντονισμό της Δασικής Υπηρεσίας), μέλη του Κυνηγετικού Συλλόγου Σουφλίου, κάτοικοι του οικισμού Δαδιάς καθώς και ενεργοί πολίτες και στελέχη από άλλες οργανώσεις (π.χ. «Ο άλλος άνθρωπος», τοπικοί σύλλογοι, ΕΟΕ, Save your hood, ANIMA) που συνέβαλαν στα θέματα διοικητικής μέριμνας

(φαγητό, νερά κτλ.) και περισυλλογής-περίθαλψης άγριων ζώων.

Παρά την άμεση και μεγάλη κινητοποίηση δυνάμεων και τις αρχικά τουλάχιστον εξαιρετικά ευμενείς καιρικές συνθήκες, η πυρκαγιά έκαψε ένα μεγάλο μέρος της Ζώνης Α του Εθνικού Πάρκου επί επτά συνεχόμενες ημέρες. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι σώθηκαν οι οικισμοί της περιοχής, καθώς και η αποικία του μαυρόγυπα και οι φωλιές του ασπροπάρη. Ωστόσο, η καταστροφή στο δάσος είναι σοβαρή και εκτεταμένη¹⁶. Επλήγη συνολικά έκταση 45.412 στρεμμάτων, αν και με σοβαρές διαφοροποιήσεις ως προς τη σφοδρότητα. Συγκεκριμένα, με βάση επεξεργασία δορυφορικών εικόνων πολύ υψηλής χωρικής ανάλυσης, η πυρκαγιά έκαψε ολοσχερώς 22.097 στρέμματα, αφήνοντας όμως άκαυτες νησίδες βλάστησης συνολικής έκτασης 6.153 στρεμμάτων, ενώ σε 16.072 στρέμματα η πυρκαγιά διαδόθηκε κυρίως στην επιφάνεια του εδάφους, καίγοντας δασική καύσιμη ύλη σε επαφή με το έδαφος (π.χ., πεσμένα ξερά φύλλα και βελόνες, μικρά κλαδιά, χόρτα και χαμηλού ύψους θάμνους) χωρίς να επηρεάσει ιδιαίτερα την κόμη των δέντρων¹⁷.

Αυτή η πυρκαγιά έφερε στο προσκήνιο με έναν απόλυτα επιτακτικό τρόπο όχι μόνο την κρισιμότητα των επιπτώσεων της κλιματικής κρίσης, αλλά και την ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού σχεδίου διαχείρισης δασικών περιοχών, με έμφαση και στην πρόληψη και την προσπάθεια μείωσης της έντασης και της συχνότητας των δασικών πυρκαγιών. Σε αυτό το πλαίσιο, η πυρκαγιά ανέδειξε ως προτεραιότητα τη σημασία της έγκαιρης διάγνωσης των πιθανών απειλών στο δάσος της Δαδιάς, αλλά, ακόμα περισσότερο, προέβαλε την ανάγκη παρακολούθησης των τάσεων

ΕΝΑ ΟΛΟΚΛΗ-
ΡΩΜΕΝΟ ΚΑΙ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ
ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΔΑΣΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ

¹⁵ 25 Ιουλίου 2022

¹⁶ Απεικόνιση σε χάρτη της καμμένης έκτασης στο ΕΠ Δαδιάς είναι διαθέσιμη [εδώ](#). Credits: Πυρκαγιά Δαδιά 2022, Google Maps, Konstantinos Chouvardas

¹⁷ Στοιχεία από το "Post Fire Biodiversity Recovery Hub" του Οργανισμού Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής, με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ελήφθησαν μετά την κατάσβεση της πυρκαγιάς στο Εθνικό Πάρκο στις 29 Ιουλίου. Δελτίο τύπου ΥΠΕΝ.

αυτών των απειλών, σε συνδυασμό με τη σωστή αποτύπωση και αξιολόγηση της τοπικής πραγματικότητας, όπως αυτή εξελίσσεται και μεταβάλλεται στον χρόνο. Ενδεικτικά, η πυκνωση του δάσους λόγω της εγκατάλειψης του πρωτογενούς τομέα και η κλιματική κρίση αυξάνουν, μεταξύ άλλων προβλημάτων, και την πιθανότητα εμφάνισης έντονων και δύσκολων πυρκαγιών στο δάσος Δαδιάς, όχι μόνο στη Ζώνη Α, αλλά και σε όλη την έκταση του Εθνικού Πάρκου.

Παράλληλα, αναδεικνύεται η χρησιμότητα της συστημικής προσέγγισης, που στη συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει να συνδυάζει την αποτελεσματική προστασία των αρπακτικών πουλιών της περιοχής και τους δάσους, με την αποκατάσταση της μωσαϊκότητας του τοπίου. Σε αυτήν την προσέγγιση απαιτείται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού πλαισίου δράσης, ώστε η δασοπροστασία και η πρόληψη των πυρκαγιών, να μην έρχονται σε σύγκρουση με τις οικολογικές αξίες αυτής της μοναδικής περιοχής. Ειδικότερα, η διατήρηση των σπάνιων

αρπακτικών πουλιών, και ιδιαίτερα του μαυρόγυπα και του ασπροπάρη, θα πρέπει να αποτελούν το κεντρικό σημείο αναφοράς σε κάθε απόφαση διαχείρισης.

Η επιστημονική τεκμηρίωση της κατάστασης των σημαντικών και προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων του δάσους Δαδιάς, όπως ξεκίνησε με την επιστημονική παρακολούθηση από το WWF Ελλάς, και συνεχίζεται από την αρμόδια Μονάδα Διαχείρισης Εθνικών Πάρκων Δαδιάς και Έβρου, επιτρέπει σήμερα την καλή κατανόηση των επιπτώσεων της πυρκαγιάς στα αρπακτικά πουλιά. Επίσης, δίνει στους αρμόδιους φορείς και σε όλους τους ενδιαφερόμενους, ανάλογα με τον ρόλο τους, το υπόβαθρο και τη δυνατότητα να αξιολογήσουν τα νέα δεδομένα που δημιούργησε η πυρκαγιά στο δάσος, ώστε να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν εστιασμένες και αποτελεσματικές δράσεις μεταπυρκαγιάς αποκατάστασης για τα είδη, τους οικοτόπους και τη μωσαϊκότητα του τοπίου, θωρακίζοντας παράλληλα τόσο το δάσος όσο και τις αποικίες του μαυρόγυπα έναντι μελλοντικών πυρκαγιών.

Η πυρκαγιά δημιούργησε μια νέα κατάσταση στο φυσικό περιβάλλον του δάσους Δαδιάς, αλλά και στην ανάγκη συντονισμού και αλληλεπίδρασης των εμπλεκόμενων φορέων. Σε αυτό το πλαίσιο, το WWF Ελλάς, σε συνεργασία με την Εταιρεία Προστασίας Βιοποικιλότητας Θράκης και όλους τους τοπικούς και εθνικούς φορείς, έχει εστιάσει την προσοχή του σε όσα συνέβησαν σήμερα,

όπως και σε όσα θα πρέπει να συμβούν την επόμενη μέρα. Η εμπειρία των 30 χρόνων, όπως συνοψίζεται στα διδάγματα που προαναφέρθηκαν, αποκτά μια διαφορετική και πολύ πρακτική αξία για τον σχεδιασμό των επόμενων βημάτων, ενώ σαφής και αναγκαία είναι και η σύνδεση με τους προβληματισμούς και τις προτάσεις που διατυπώθηκαν στα τραπέζια εργασίας της διημερίδας.

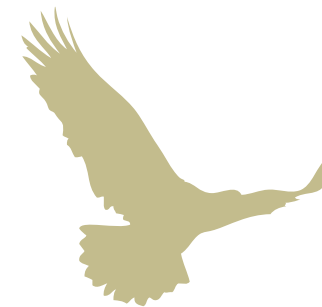

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Πληροφοριακά γραφήματα (Infographics) προγράμματος Δαδιάς, 1992-2022

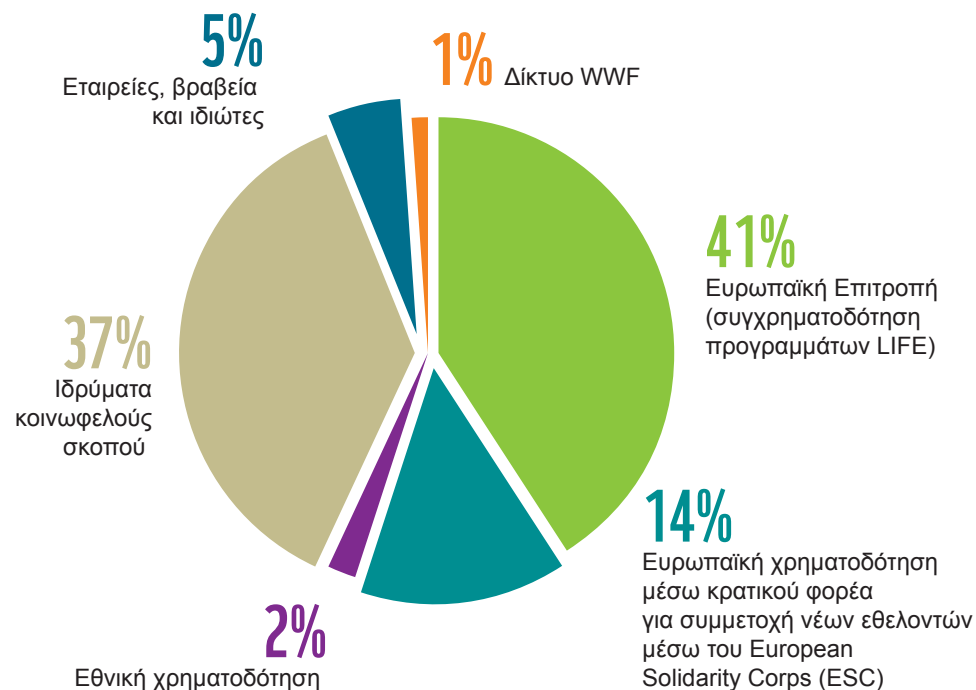
Επενδύοντας στην προστασία της φύσης στη Δαδιά

Η αποτελεσματική προστασία ειδών και οικοτόπων απαιτεί συνέχεια, συνέπεια και συστηματική προσπάθεια σε βάθος χρόνου.
Η εξασφάλιση πόρων είναι βασική προϋπόθεση, για τη συνέχεια και τη βιωσιμότητα των δράσεων.

5.118.609,46€

Το σύνολο των χρηματοδοτήσεων που έλαβε το πρόγραμμα της Δαδιάς από το 1992 έως το 2022 για την υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων.

**Στο πρόγραμμα της Δαδιάς
έχουν συνεισφέρει συνεργάτες
από ένα μεγάλο εύρος ειδικοτήτων:**

Βιολόγοι, δασολόγοι, περιβαλλοντολόγοι, ορνιθολόγοι, γεωπόννοι, κτηνίατροι, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, οικονομολόγοι, ειδικοί δασικής προστασίας, φιλόλογοι, δασκάλοι, γραφίστες, παραγωγοί βίντεο, φωτογράφοι και ένας ειδικά εκπαιδευμένος σκύλος-ανιχνευτής δηλητηριασμένων δολομάτων, μεταξύ άλλων.

Συνεργάτες από το 1992 έως το 2022

98 πλήρους και μερικής απασχόλησης | 32 Εξωτερικοί

Στο σύνολο, οι **80** ήταν από την ευρύτερη περιοχή της Δαδιάς και οι **50** από άλλες περιοχές εκτός Θράκης. **160** επιπλέον κάτοικοι της περιοχής ωφελήθηκαν εμμέσως από το πρόγραμμα της Δαδιάς (εργαζόμενοι σε πρωτογενή τομέα και τουρισμό).

Η πολυδιάστατη αξία του εθελοντισμού

Το πρόγραμμα της Δαδιάς απασχόλησε συνολικά 173 εθελοντές από την Ελλάδα και το εξωτερικό

118 εθελοντές
από 19 χώρες

Ειδικότερα σε διάστημα **19 χρόνων** (2002-2021) φιλοξενήθηκαν στη Δαδιά **101 εθελοντές** μέσω του European Solidarity Corps, διαμένοντας στο χωριό **από 6 έως 12 μήνες**.

55 εθελοντές
από όλη τη χώρα

Ο εθελοντισμός:

- Προσφέρει στους συμμετέχοντες/εθελοντές εκπαίδευση και εμπειρία σε πραγματικές συνθήκες.
- Ενισχύει την εθελοντική προσφορά ως αξία.
- Προφέρει ουσιαστική υποστήριξη στην υλοποίηση των δράσεων του προγράμματος.
- Δημιουργεί μια κοινότητα «πρεσβευτών» του έργου του προγράμματος.
- Συνεισφέρει στην ανάδειξη της περιοχής.

Προάγοντας γνώση και εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες

ως αναπόσπαστο κομμάτι του έργου του προγράμματος της Δαδιάς

Ένα πρόγραμμα και το έργο του ωφελείται μακροπρόθεσμα, όταν αφιερώνεται χώρος και ενέργεια στην εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση μιας νέας γενιάς πολιτών, οι οποίοι μπορούν να δράσουν πολλαπλασιαστικά ως φορείς και κοινωνοί της γνώσης και του μηνύματος της σημασίας της προστασίας των ειδών και των οικοτόπων.

Το πρόγραμμα της Δαδιάς αποτελεί ένα ζωντανό εργαστήριο γνώσης και εκπαίδευσης

15

Από τη θεωρία στην πράξη

εκπαιδευτικά
ιδρύματα
συνεργάστηκαν

Οι φοιτητές των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είχαν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν την πρακτική τους άσκηση στο πρόγραμμα της Δαδιάς.

54

Παροχή των κατάλληλων εργαλείων

φοιτητές όλων
των βαθμίδων
υποστηρίχτηκαν

Το πρόγραμμα της Δαδιάς παρείχε στους φοιτητές πρόσβαση σε δεδομένα, φιλοξενία, δυνατότητα συλλογής στοιχείων, μετακίνησης στο δάσος κ.α.

229

δράσεις
οργανώθηκαν

Διάδοση του μηνύματος

Πραγματοποιήθηκαν τοπικά δράσεις διάφορων ειδών με εκπαιδευτικό και ενημερωτικό χαρακτήρα: σχολεία δάσους, σεμινάρια, ημερίδες, συνέδρια και άλλες εκδηλώσεις.

340

εθελοντές
φιλοξενήθηκαν &
εκπαιδεύτηκαν

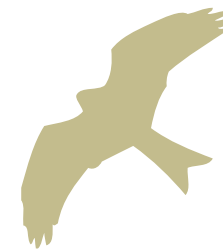
Εκπαίδευση μέσα από την ενεργό δράση

Από το 1993 έως το 2008 οι εθελοντές συμμετείχαν ενεργά σε οργανωμένες εκπαιδευτικές θερινές κατασκηνώσεις (summer camps).

Γνωριμία με τα καρτάλια

εφαρμόζοντας την επιστημονική έρευνα και τεκμηρίωση στη Δαδιά

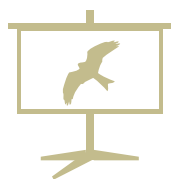
Τα μέτρα προστασίας για να είναι αποτελεσματικά πρέπει να προκύπτουν από πλήρη και έγκυρα επιστημονικά δεδομένα, προερχόμενα από έρευνα πεδίου των υπό προστασία ειδών και περιοχών.

Οι δράσεις ή και τα μέτρα που προτάθηκαν από το πρόγραμμα της Δαδιάς έχουν βασιστεί σε έρευνα πεδίου και επιστημονική τεκμηρίωση που έχει σε πολλά επίπεδα προάγει το WWF Ελλάς στην περιοχή.

Συνολικά, το πρόγραμμα έχει συνεισφέρει στην προαγωγή και διάδοση της επιστημονικής γνώσης μέσα από:

70
σεμινάρια

122 ημερίδες
& εκδηλώσεις

123
συνέδρια

92 δημοσιεύσεις
σε επιστημονικά
περιοδικά

147
επιστημονικές
αναφορές & μελέτες

2
εκδόσεις
βιβλίων

Σχέδιο Συστηματικής Παρακολούθησης:
πώς σχεδιάστηκε η έρευνα

Μεθοδολογία:

Έρευνα ⇒

δημιουργία πρωτογενών δεδομένων ⇒

αξιολόγηση δεδομένων ⇒

ανάλυση απειλών ⇒

σχεδιασμός και εφαρμογή μέτρων ⇒

αξιολόγηση μέτρων ⇒

(επανα)προσδιορισμός των εργαλείων
διαχείρισης

Σε επιφυλακή για την άγρια ζωή

Η ζωή στο πεδίο δεν είναι ποτέ βαρετή και **προστασία δεν σημαίνει μόνο έρευνα**, παρακολούθηση και υλοποίηση δράσεων ή εφαρμογή μέτρων. **Εξίσου σημαντική** είναι και η επί τόπου παρέμβαση για τη **διάσωση της άγριας ζωής** που βρίσκεται σε κίνδυνο και η καταγραφή των περιστατικών τραυματισμού ή θανάτου.

840 περιστατικά σε 80 διαφορετικά είδη
αντιμετωπίστηκαν

322 ημερόβια
+ 52 νυκτόβια
αρπακτικά πουλιά
28 υδρόβια πουλιά
140 πελαργοί
102 μικρόπουλα
196 νυχτερίδες

ανάμεσά τους

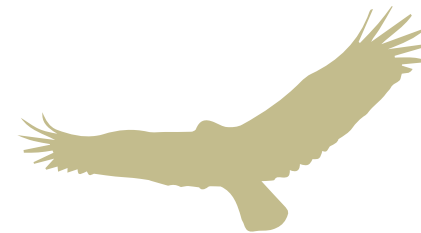
81 Μαυρόγυπες	108 Γερακίνες
30 Όρνια	24 Βραχοκιρκίνεζα
4 Ασπροπάρηδες	12 Μπούφοι
6 Χρυσαιτοί	18 Ανθρωποπούλια
5 Κραυγαετοί	15 Βουβόκυκνοι
8 Φιδαιτοί	136 Λευκοπελαργοί

438 τραυματισμένα πουλιά χρειάστηκε να λάβουν πρώτες βοήθειες. 414 περιστατικά αφορούν ήδη νεκρά πουλιά από διάφορες γνωστές ή άγνωστες αιτίες.

ΖΩΗ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ αλωνίζοντας τα βουνά της Θράκης

Η αφοσίωση και η συστηματική προσπάθεια της ομάδας πεδίου αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την επιτυχία ενός προγράμματος.

Η ομάδα του προγράμματος της Δαδιάς

Αφιέρωσε
56.590
ώρες πεδίου
για την υλοποίηση
διαφόρων δράσεων

από αυτές:
37.420

αφορούν δράσεις επιστημονικής
παρακολούθησης της διαβίωσης
των υπό προστασία ειδών

19.170

αφορούν άλλες
δράσεις αντιμετώπισης
απειλών

Πραγματοποίησε
1.097.000
χιλιόμετρα
στους ορεινούς όγκους
της περιοχής

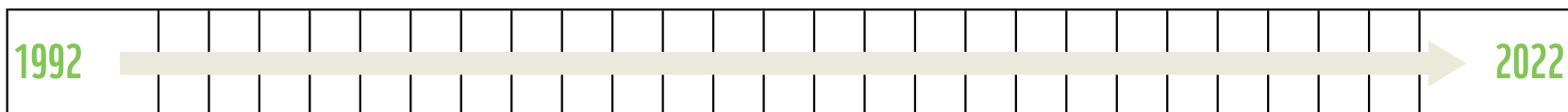
σε μια έκταση
3.200
τετραγωνικών
χιλιομέτρων

Μια δυνατή και δεμένη ομάδα έργου είναι βασική προϋπόθεση για την ομαλή και επιτυχημένη έκβαση ενός προγράμματος.
Τα απαραίτητα συστατικά για το χτίσιμο μιας τέτοιας ομάδας είναι:

- Να εντάσσει νέους ανθρώπους στην ομάδα, όπου να ακούγεται η γνώμη τους.
- Να αλληλεπιδρά με μία ευρύτερη «ομάδα εργασίας» πέρα από τον καθαυτό πυρήνα της.
- Να επιδιώκει την ύπαρξη αλληλοσεβασμού και αλληλοϋποστήριξης.
- Να μένει τοπικά και ιδανικά να έχει σχέση με τον τόπο.
- Να μοιράζεται μια κοινή κουλτούρα και εργασιακή ηθική.
- Να έχει αγάπη για το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

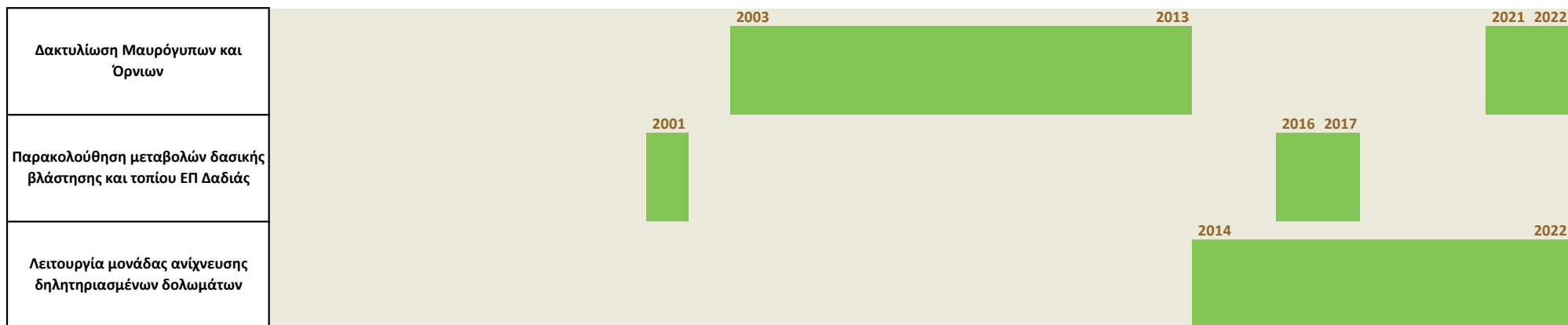
Πίνακας αντιπροσωπευτικών δράσεων προγράμματος Δαδιάς, 1992-2022

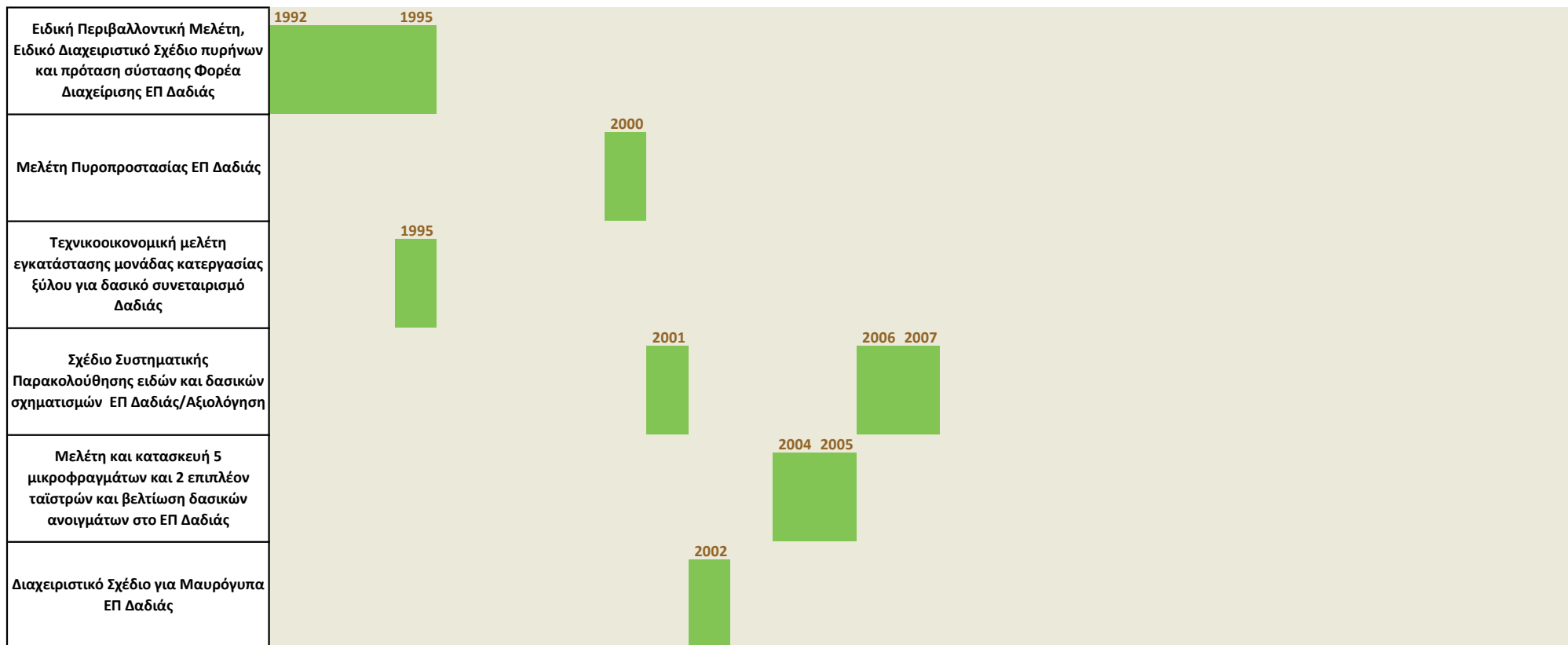
Δράσεις του προγράμματος Δαδιάς

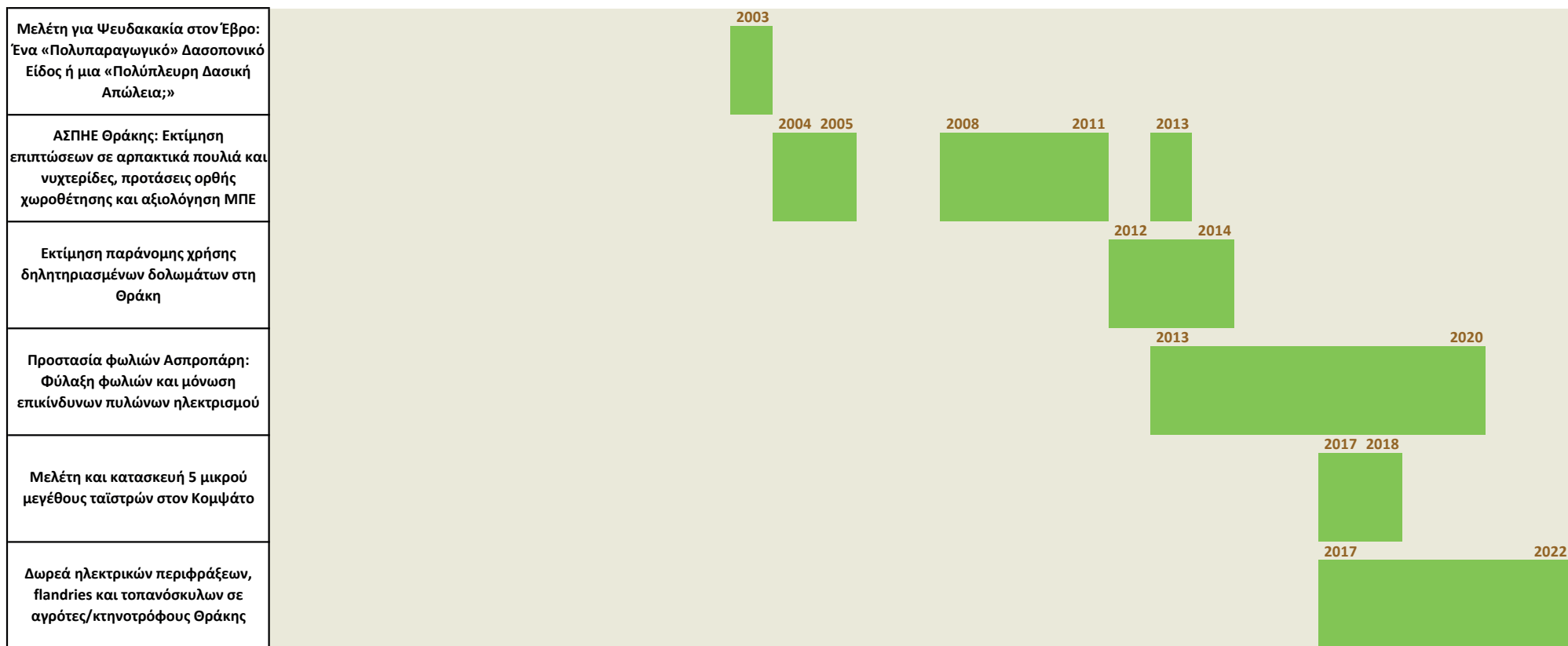
Παρακολούθηση/Έρευνα

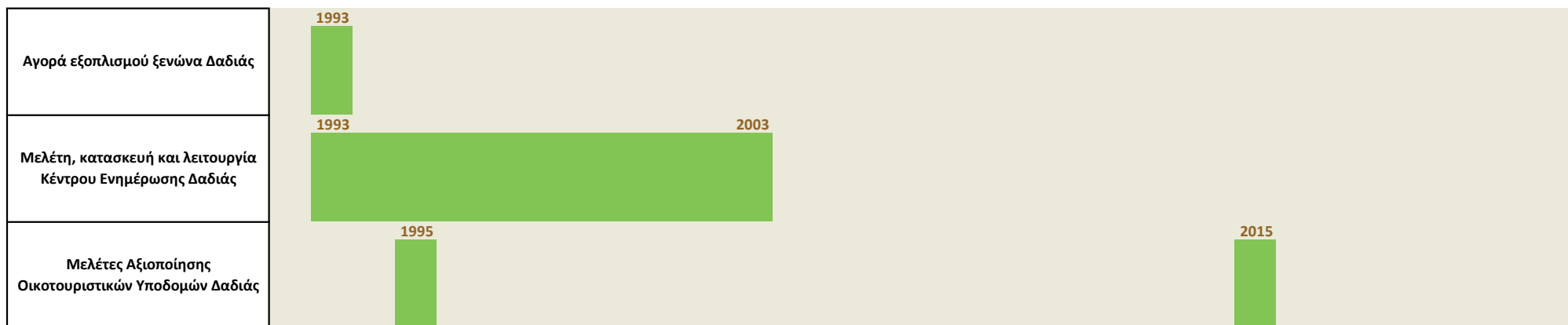

Διαχείριση

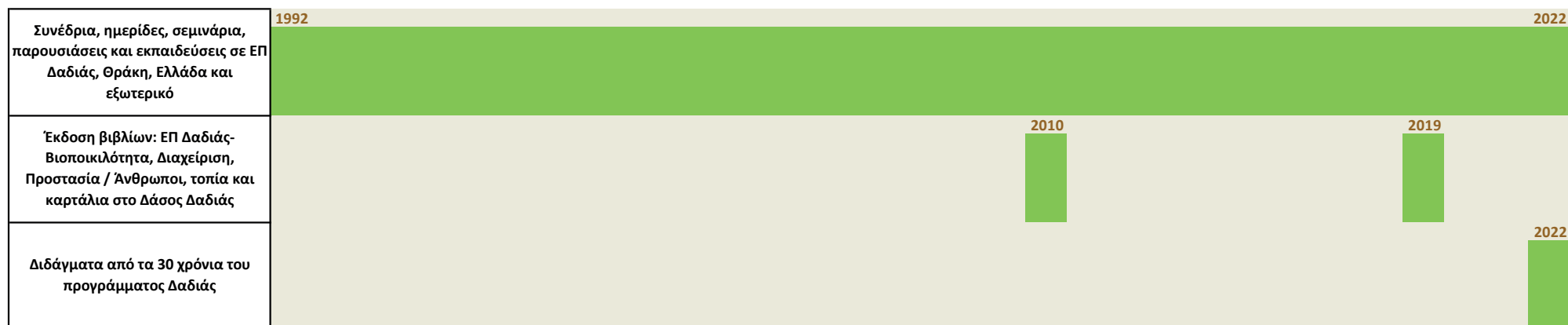

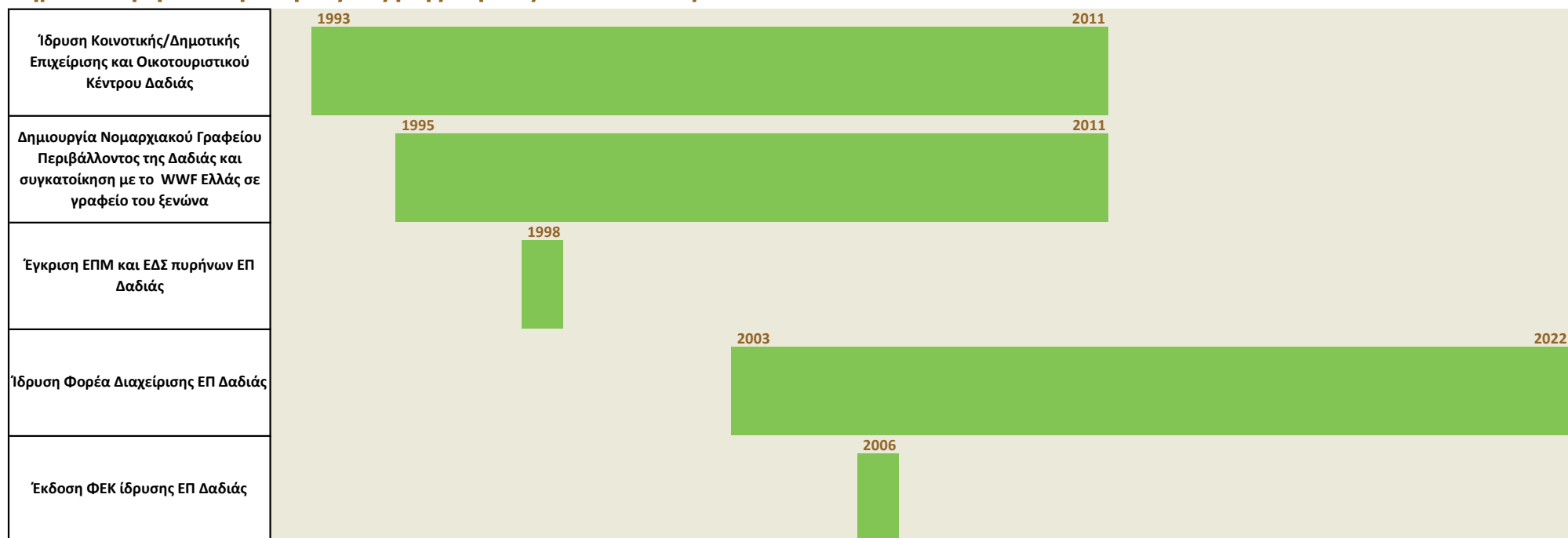
Οικοτουρισμός

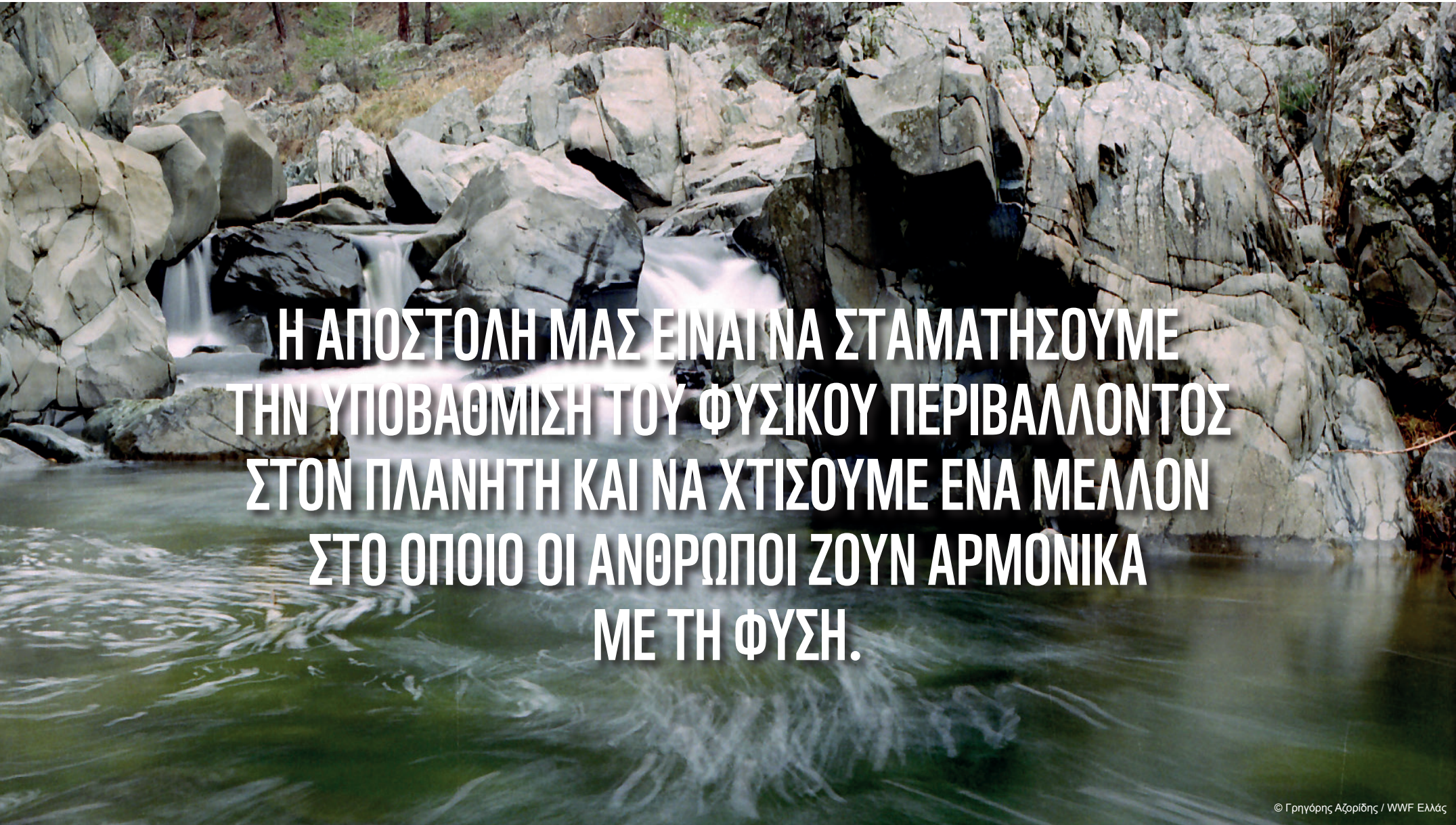
Ενημέρωση - Ευαισθητοποίηση

Σημαντικά γεγονότα για την εξέλιξη της πορείας του ΕΠ Δαδιάς

Έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης για Εθνικό Σχέδιο Δράσης Ασπροπάρη	2017
Έκδοση Υπουργικής Απόφασης (ΥΑ) και Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) για Τοπικά Σχέδια Δράσης για δηλητηριασμένα δολώματα	2018
Έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης για Εθνικό Σχέδιο Δράσης Γυπών	2020

**Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΟΥΜΕ
ΤΗΝ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΣΤΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ ΚΑΙ ΝΑ ΧΤΙΣΟΥΜΕ ΕΝΑ ΜΕΛΛΟΝ
ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΖΟΥΝ ΑΡΜΟΝΙΚΑ
ΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ.**

© Γρηγόρης Αζορίδης / WWF Ελλάς

Εργαζόμαστε για τη διατήρηση
του φυσικού κόσμου προς όφελος
των ανθρώπων και της άγριας ζωής.

together possible™

wwf.gr